

Åpningshilsen

KAS - Konferansen 2024

Bjørn Guldvog, HelseDirektør

En del av vår kultur – men ingen ordinær vare

- Alkohol har vært brukt i de fleste kulturer i uminnelige tider
- De eldste beskrivelsene av alkohol i Norden går tilbake til omkring Kristi fødsel
- Også lovreguleringen av alkohol går langt tilbake, men har variert mye over tid

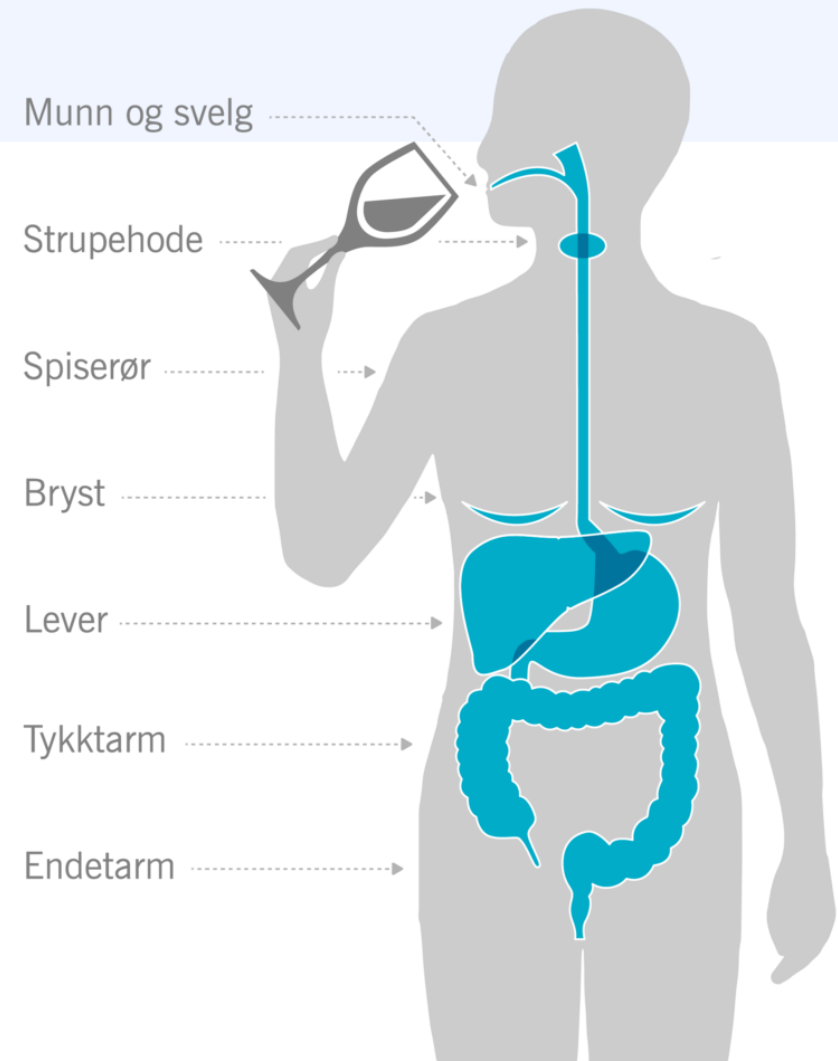

Arkeologer har gravd fram et over 5000 år gammelt ølbryggeri i Egypt. Her ble korn og vann varmet opp i store leirpotter. (Foto: AP / NTB)

Arkeologer fant 5000 år gammelt ølbryggeri i Egypt

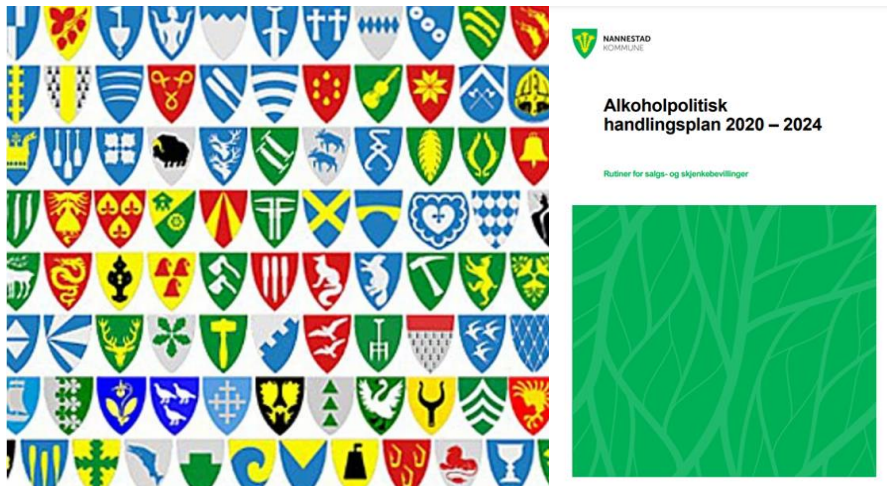
... fordi det er en del kostnader...

- Alkohol er en av de viktigste risikofaktorene for tap av friske leveår i befolkningen
- Forskning tyder ikke på at det finnes noen nedre grense for risikofritt alkoholinntak
- Alkohol påfører samfunnet store kostnader...
- ...og den enkelte potensielt store helsekostnader

Kilde: Kreftforeningen

18.04.2024

18.04.2024

Foto: Sandefjords Blad, Vinmonopolet, Nannestad kommune, NRK

HelseDirektoratet

Av-og-til er det behov
for en reality check

Er dette arbeidet like
relevant i dag?

J A !

14.000 kjøreturer i alkoholrus hver dag

Øker risikoen for over 200 sykdommer

1 av 4 tiendeklassinger har vært beruset

90.000 barn har en mamma eller pappa som drikker for mye

Halvparten av de som døde i fritidsbåtulykker var alkoholpåvirket

Alkovett

Hva gjør vi?

- Finansiert av Helsedirektoratet, paraply med medlemsorganisasjoner
- Kampanjer og holdningsskapende arbeid – øke kunnskapen i befolkningen
- Du kan se oss i media, i sosiale medier, i bybildet – og på helsestasjonen
- Av-og-tils kommunesamarbeid: Ressurser til kommunene. 63 kommuner er med og over 1,2 millioner nordmenn bor i en Av-og-til-kommune.
- 5 prioriterte områder: Folkehelse, barn, idrett, ungdom og alkohol, og båt- og sjøliv
- Du skal møte budskapet gjentatte ganger over tid – det er det som funker

Hva er det vi
forebygger?

- Jeg lærte tidlig å telle flasker

«Sandra» forteller til Dagbladet at hun vokste opp med alkoholmisbruk i hjemmet. Én julefeiring husker hun spesielt godt.

- **Jeg lærte tidlig å gå på eggeskall og å telle flasker.**

Videre forteller hun at drikkinga gjorde henne sint og utrygg.

- **Det verste var at ingen andre voksne sa fra. Da ble jeg utrygg på dem, også.**

Faksimile Dagbladet 23. desember 2023

Svenske skiløpere reagerer på «sjøslaget» i Holmenkollen: - Det luktet alkohol og noe søtt ute i sporet

Lytt til saken • 4 minutter

1X

Festen startet tidlig i Holmenkollen lørdag. Ungdommer spydde, falt over ende og snøvlet. Politiet måtte bortvise rundt 40 personer.

- Dessverre er de nok mellom 16 og 20 år. De kan ikke ta vare på seg selv. Noen har slått seg på isen, noen for beruset, sa vaktleder Anders Oustorp i Røde Kors.

Han fortalte at foreldre kom og hentet flere av dem, slik Røde Kors hadde oppfordret til på forhånd.

Kronikk | Russetid

Stadig flere unge på vestkanten bruker kokain

Willy Pedersen *Universitetet i Oslo og Nova, Oslo Met*

Lars Roar Frøyland *Forsker, Velferdsforskningsinstituttet Nova, Oslo Met*

Frøydis Enstad *Nova, Oslo Met*

Tilmann von Soest *Universitetet i Oslo og Nova, Oslo Met*

Lytt til saken • 6 minutt

Ved årtusenskiftet falt ungdommens bruk av alkohol. Noen har trodd de kan ha erstattet alkohol med illegale rusmidler. Slik er det ikke: Cannabis og kokain veves inn i de alkoholbaserte festkulturene. Blant dem som har drukket seg beruset siste år, har nær halvparten nå brukt et illegalt rusmiddel.

TØFF BEHANDLING: Saji Ahi fikk br
leiligheten på Hasle i Oslo. Foto: Lin

Kreftreg kreftrisiko blant yngre kvinner

Kreftrisikoen blant unge kvinner har økt med 25 prosent fra årtusenskiftet, ifølge Kreftregisteret. – Livet ble helt annerledes, sier Saji, som fikk brystkreft som 37-åring.

– Noe av forklaringen kan ligge i livsstil, og at vi utsetter oss for mer av det som øker risikoen for kreft. For mye sol og solarium kan være et eksempel. Over tid har også kvinners alkoholbruk nærmet seg alkoholbruken blant menn, og flere av kreftformene som øker har en kobling med alkohol, som brystkreft og tarmkreft.

13 milliarder
i sykefravær
reduse
produkt

illiarder

og
t

Samfunnskostnader ved alkoholbruk

Gjennomført på oppdrag fra Actis, Blå Kors og Av-og-til

oslo**economics**

4 mil
til re
andre

illiarder

kostnader i
helse- og
omsorgstjenesten

Forebygging lønner seg

”

I den globale handlingsplanen mot alkohol for 2022-2030 endra Verdshealseorganisasjonen målet om 10 prosent reduksjon i skadeleg bruk innan 2025, til 20 prosent reduksjon innan 2030.

Folkehelsemeldinga — Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar

Det er et generelt mål å begrense i størst mulig utstrekning de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære (jf. alkoholloven § 1-1). I tillegg høvere

alkoholforbruket er i befolkningene som har et skadelig og høyt alkoholforbruk (6). En reduksjon i alkoholforbruk vil også redusere omfanget av alkoholrelaterte skader, og sannsynligvis også alkoholbrukslidelser (7). Derfor er det viktig å redusere skadelig bruk av alkohol, og derfor være å redusere total alkoholforbruk i befolkningen.

Befolkningsstrategier innebærer å redusere alkoholforbruket gjennom tiltak som treffer hele befolkningen. Bevillingssystemet, vinmonopolordningen, reklameforbudet, alkoholavgifter og aldersgrensene er eksempler på effektive, befolkningsrettede virkemidler og er hovedlinjer i alkoholpolitikken. Kommunene har i sin forvaltning av alkoholloven en avgjørende betydning for hvor godt disse virkemidlene treffer. Kommunenes forvaltning av alkoholloven er derfor en viktig prioritering i denne strategien.

Av-og-til

Av-og-til er en alkovettorganisasjon som bidrar til å redusere de negative følgene av alkoholbruk i samfunnet og gjøre hverdagen tryggere for alle. Organisasjonen jobber med alkoholforebygging og folkehelsearbeid, og samarbeider med frivilligheten, kommuner og myndigheter for å nå flest mulig.

Alkovett gjennomsyrrer alt forebyggingsarbeidet i Av-og-til. Organisasjonen informerer om negative konsekvenser av alkoholbruk for den enkelte, for barn og andre pårørende og for samfunnet som helhet. Og de motiverer til et bevisst forhold til egen alkoholbruk.

Av-og-til samarbeider med kommuner over hele landet om lokaltilpasset rusforebygging. Av-og-til Lokalt er en forebyggende metode, der kommuner bruker formelle og uformelle arenaer for å løfte temaet alkohol og alkovett.

Av-og-til Lokalt mobiliserer mange aktører for å jobbe med forebygging, som for eksempel helsestasjoner, barnehager og skoler, politi, frivillige organisasjoner og idretten. Målet er å skape refleksjon, samtaler og endret drikkeatferd blant innbyggerne i kommunen.

Av-og-til har siden 1980-tallet vært en bred og samlende aktør på forebyggingsfeltet. Bak Av-og-til står 49 medlemsorganisasjoner, blant dem ideelle organisasjoner og politiske partier.

Av-og-tils kommunesamarbeid

”

Jeg var i utgangspunktet skeptisk til enda et forebyggende tiltak da det ble bestemt at Karmøy skulle bli en Av-og-til kommune,
men der tok jeg grundig feil!

Siri Merete Alfheim, SLT-koordinator i Karmøy kommune

Av-og-tils
kommunesamarbeid
er forebygging satt i
system

Jobbar for at innbyggjarar i kommunen skal ha eit reflektert forhold til alkohol

Sidan 2017 har kommunen saman med alkoveitt-organisasjonen Av-og-til inngått samarbeidsavtale som arbeider for at innbyggjarane skal ha eit reflektert forhold til alkoholvanane sine.

► **Pål Solli Paulsen**
pal@bomlo-nytt.no

– Me jobbar for at innbyggjarane i Bømlo kommune skal ha eit reflektert forhold til sine alkoholvanar. Dette handlar om å gjera folk bevisst på deira alkoholbruk og få folk til å tenkja gjennom når det er greit og når

Viktig med god alkoveitt blant barn og unge

Som ein av 60 kommunar i landet, er Bømlo kommune ein Av-og-til-kommune. Her samarbeider alkoveitt-organisasjonen og kommunane for å bidra til å redusere følgjene av alkoholbruken i samfunnet og bidra til ein tryggare kvardag.

Av-og-til blei etablert av Stortinget i 1981, den gongen under namnet AlkoKutt. Dei hevdar at alkoholforbruk kostar funnet opptil 100 milliardar kroner i året gjennom tap se og livskvalitet, sjukel og kostnader til helse- og fosterstener.

bar også for godt alkoveitt innan områda ungdom, idrett, båtliv, arbeidsliv, i trafikken og under graviditet. Samstundes bidreg god alkoveitt til ein betre helse for alle, seier Sæter.

Ein tryggare kommune

Ordførar Morten Helland fortel at dette samarbeidet er viktig for å førebygga innbyggjarane si helse og gjer Bømlo til ein tryggare kommune, der alko-

Ålesund kommune
27. des. 2023 · 0

Minner om den viktigste huskelista i julen !!

♥ Husk at barn blir påvirket før du blir det... Se m

Den viktigaste hugselista i jula

- ♥ **Drick null, eitt eller maks to glas når du er saman med barn.**
- ♥ **Ha flest dagar utan alkohol – sjølv om du har fri.**
- ♥ **Bli einig med andre vaksne om nokre køyrereglar for alkoholbruk når det er barn til stades.**
- ♥ **Det blir kjekkare for både deg og barna når du er i god form neste dag.**
- ♥ **Hugs at barn blir påverka før du blir det.**

Av-og-til

75

2 kommentarer 5 delinger

Finmarken Sentralbord: 78 95 55 00 Tjefon: 78 95 55 16 E-post: tips@finmark.no

982 80 955

sentrum, 0101 Oslo. Telefon 22 40 51 40. E-post: pfa@pressan.no

Våre råd til en barnevennlig julefeiring

Julen skal være magisk, både for store og små. Likevel er det mange barn som gruer seg til jul.

Renate Lillevik (Av-og-til koordinator i Vadsø kommune) og **Ragnhild Kaski** (generalsekretær i Av-og-til)

Derfor vil vi komme med en viktig påminnelse om å tenke over alkoholinntaket når du er sammen med barn i julen.

Det er mye vi skal rekke i for-julstiden, og for mange av oss er det spesielt viktig å skape gode minner for de aller minste. Vi skal på juleverksted, julegratning og julekonsert. Tre skal pyntes, hus skal vaskes og gaver skal pakkes. Ikke minst skal både mat og drikke til julekvelden handles inn - og det kan nok ofte bli litt mye av det gode. Juleøl, glogg med rødvin og øskveitt er en viktig del av julekoset for mange voksne.

FLERE GRUER SEG TIL JUL: Mange barn opplever at voksne drikker mer i jula enn ellers i året. FOTO: ...

lengre, snakker litt høyere og ler litt mer - kan gjøre et barn utrygt. For hvorfor er ikke mamma eller bestefar slik de pleier å være?

Maks to glass sammen

Hvilke muligheter ligger i samarbeidet?

- **Omfattende materiell** til bruk på helsestasjon, legekantor, skoler, seniorsentre og andre møteplasser
- **Bistand til å snakke med innbyggerne om alkovett**, enten det er direkte til befolkningen, i tradisjonell presse eller i sosiale medier
- **Kunnskap og informasjon** om alkovett, alkoholforebygging og rusfaglige forhold
- **Deltagelse i nasjonale holdningskampanjer**
- **Rådgivning** i forbindelse med kommunens vurdering av salgs- og skjenkesøknader.
- **Erfaringsutveksling og opplæring** på vår nasjonale 2-dagers konferanse
- **Et nettverk av samarbeidskommuner**, med nyttige sparringspartnere om lokale forhold og mulighet til samarbeid

Meninger

Faren over. Alkohol fortsatt tillatt

Onsdag morgen våknet Norge til et nytt råd om å drikke null alkohol. Men det var fake news. Enn så lenge.

Astrid Meland
Kommentator

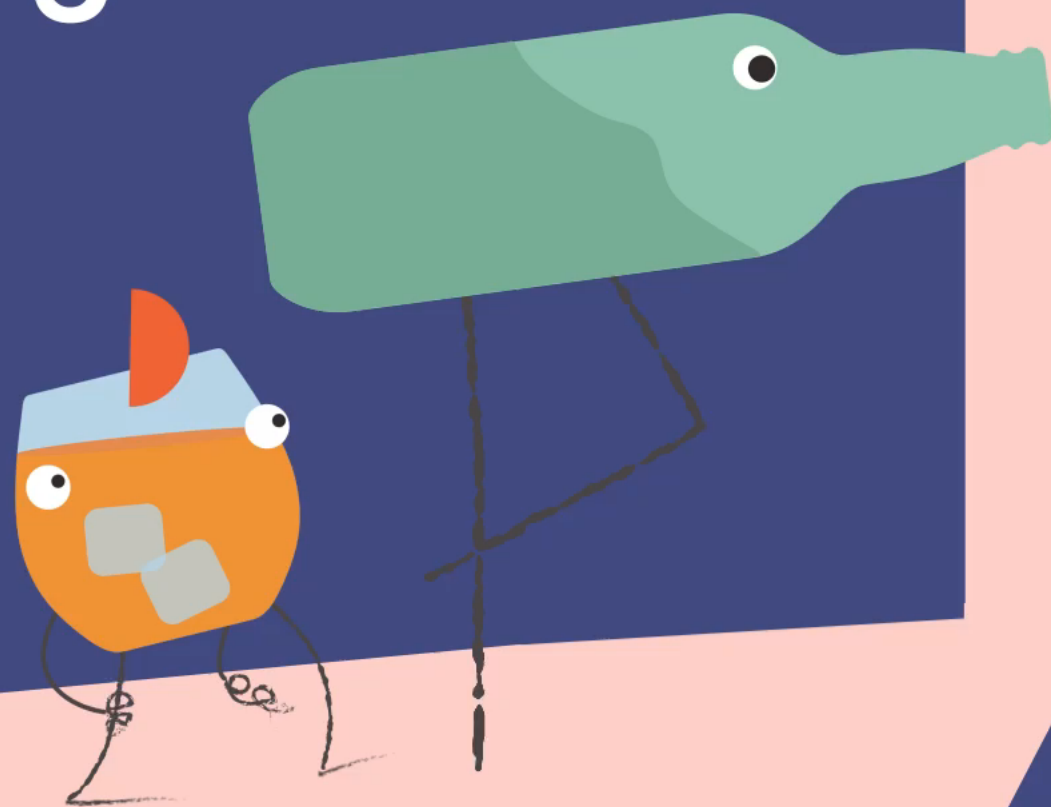

Info ▾

Trenger du egentlig den siste ølen?

Sjekk dine alkoholvaner
på drikkestatus.no

BÆRUM
KOMMUNE

Rusforebygging – et samarbeid

Maria O. Eriksen, SLT koordinator Bærum kommune

Sammen skaper vi fremtiden

MANGFOLD · RAUSHET · BÆREKRAFT

SLT - HVA ER DET?

Samordning av Lokale rus- og kriminalitetsforebyggende Tiltak

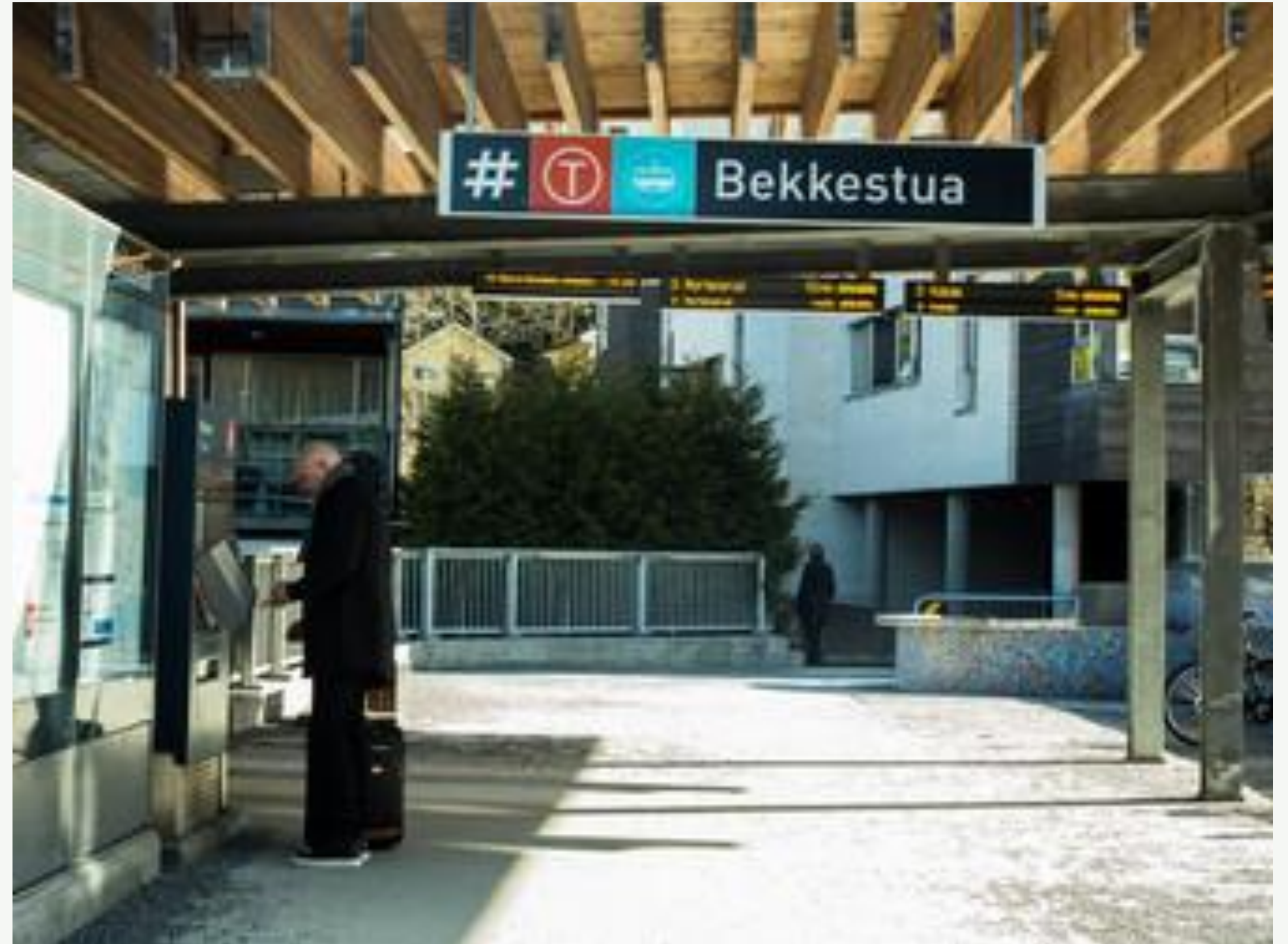
Trender JA! Enkeltsaker skal til Tidlig Innsatsteam
Målgruppe 13-18/23 år

Agenda

- ▶ SLT modellen
- ▶ Rusforebyggende arbeid i endring
- ▶ Rusbruk blant unge i Bærum
- ▶ Samarbeid rundt ungdomsarrangementer

SLT-modellen i Bærum

SLT styret
Ordfører
Leder OPUT
Leder FRIK
Leder enhet vest, OPD,
Leder forbyggende enhet vest, OPD,
Oppvekstdirektør,
SLT koordinatorene

Koordineringsgruppen
NAV ungdom,
Barnevern,
Rådgiving psykisk helse og rus
Skolehelsetjenesten
Psykiske helsetj. Barn, unge, familie
Flyktningkontoret
Ungdomsskolen
Videregående skole og
oppfølgingstjenesten
Ungdom og fritid
SLT koordinatorene

Ungdomsteam

13-16 vestre Bærum
(helsesykepleiere, miljøarbeidere,
pp-rådgiver, forebygger i politiet,
rusforebyggende team mm.)

Ungdomsteam

13-16 østre Bærum

Ungdomsteam

16-23

SLT innsatsområder 2023/ 2024

- ▶ **Kriminalitetsforebygging**
  - ▶ Radikalisering og ekstremisme
  - ▶ Krenkelser, vold og seksuelle overgrep mot barn og unge
  - ▶ *Kriminalitet i det offentlige rom*
  - ▶ *Etablering av kriminelle ungdomsnettverk*
  - ▶ *Rekruttering til kriminelle miljøer*
- ▶ **Rusforebygging**
  - ▶ **Rusbruk blant ungdom**

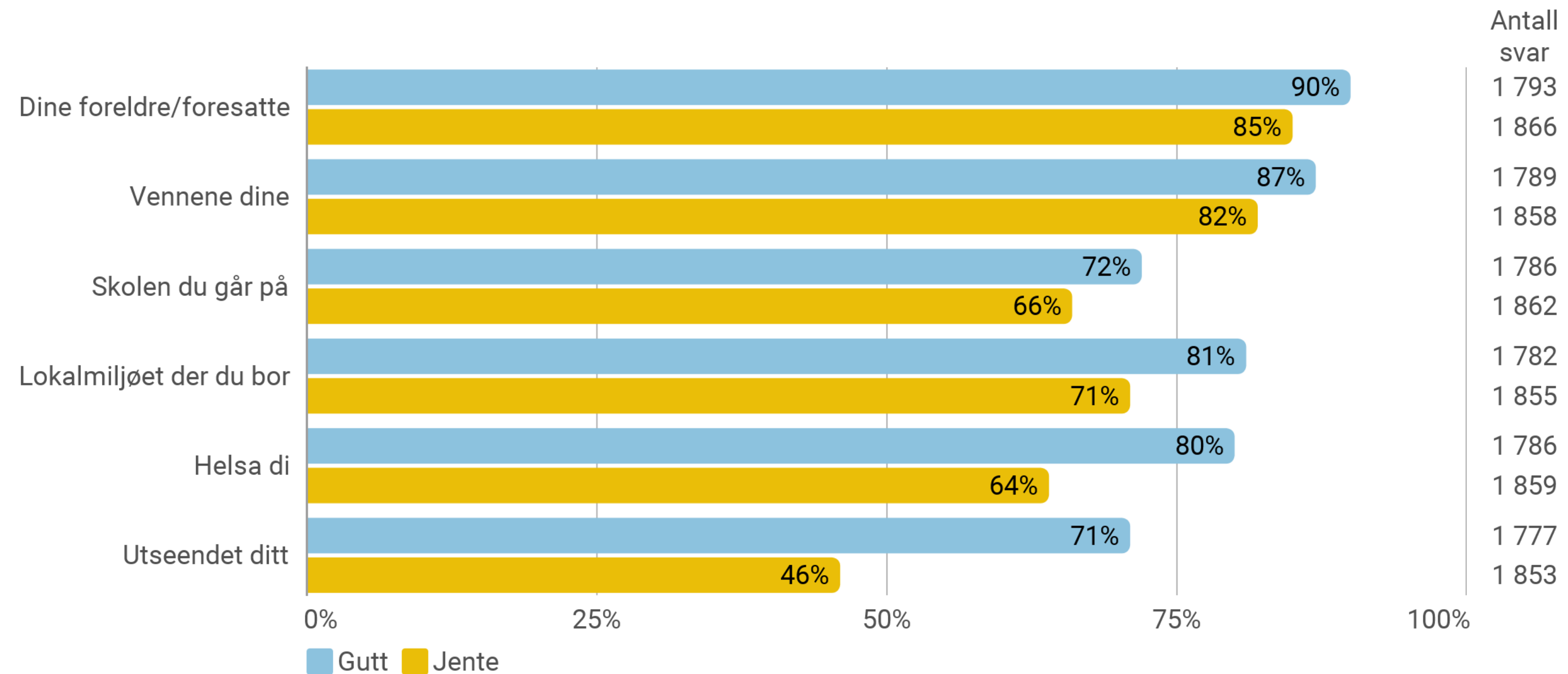
Fornøyd med livet ungdomsskole

ungdata

OSLOMET

STORBYUNIVERSITETET
VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ulike sider ved livet ditt? (Prosentandel som har svart 'litt fornøyd' eller 'svært fornøyd')

Utfordringsbildet her og nå

- ▶ Utvikling i ungdomskriminaliteten; yngre utøvere og mer vold
- ▶ Fenomener på sosiale medier; trusler, deling av voldsvideoer, distribusjon av narkotika, negative «rollemodeller» mm.
- ▶ Psykisk helse; flere komplekse saker
- ▶ Rus:
  - ▶ Hører mer om normalisering av bruk av illegale rusmidler
  - ▶ Sjelden ungdom selv tar kontakt for å få hjelp om problematisk rusbruk
  - ▶ *Rusens rolle i ungdomskriminaliteten?*

RUS

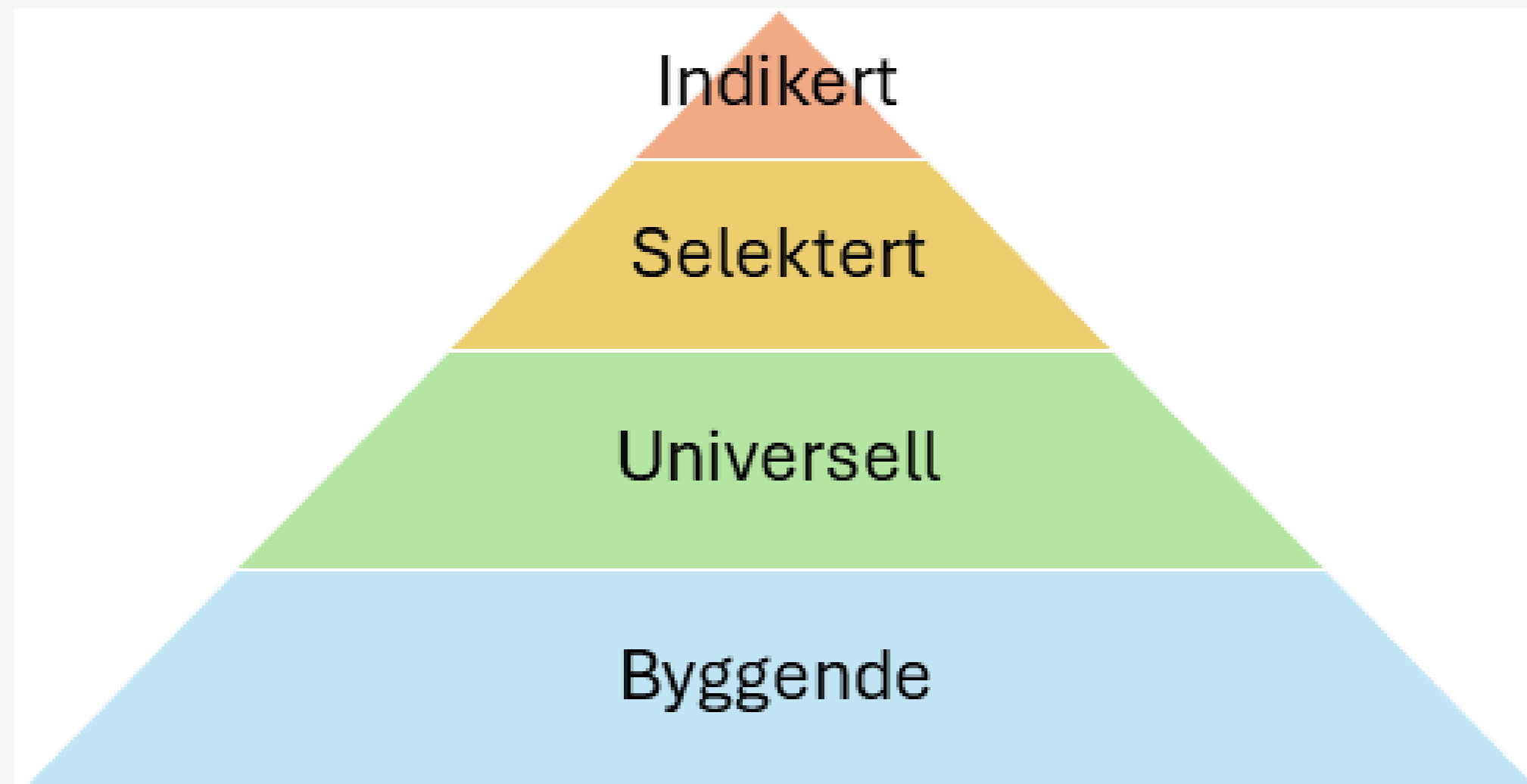
[Dette bildet](#) av Ukjent forfatter er lisensiert i henhold til [CC BY-SA-NC](#).

© Talk to FRANK

Hva er rusforebygging?

- ▶ Arbeid med trygt og godt barnehage- og skolemiljø
- ▶ Lavterskel psykiske helsetilbud
- ▶ Tverrfaglig samarbeid
- ▶ Sosialfaglig oppsøkende arbeid
- ▶ Gode og tilgjengelige idrettstilbud
- ▶ Attraktive fritidstilbud og fritidsklubber
- ▶ Godt foreldresamarbeid (FAU), natteraving
- ▶ Etc.

Byggende og forebyggende tiltak

Forebyggingsnivåer

- ▶ **Indikert/tertiær forebygging:** Rettes mot de som allerede har problemer, for å bidra til positiv utvikling og hindre forverring og tilbakefall.
- ▶ **Selektert/sekundær forebygging:** Tiltak som retter seg mot utvalgte grupper som av ulike grunner er i faresonen for å utvikle problemer med rus og kriminalitet.
- ▶ **Universell/primær forebygging:** Tiltak som retter seg mot hele befolkningen, i denne sammenhengen alle barn og unge i kommunen, deres foresatte og ansatte som jobber med barn/unge, uavhengig av identifisert risiko. Mål å hindre at problemer oppstår. Tiltak retter seg mot en identifisert risiko, men handler om å forebygge langt mer enn rus og kriminalitet.
- ▶ **Byggende virksomhet:** Å sikre gode, inkluderende og stimulerende oppveksttiltak for barn og unge. Mål å sikre at individer og grupper ikke blir ekskludert og marginalisert.

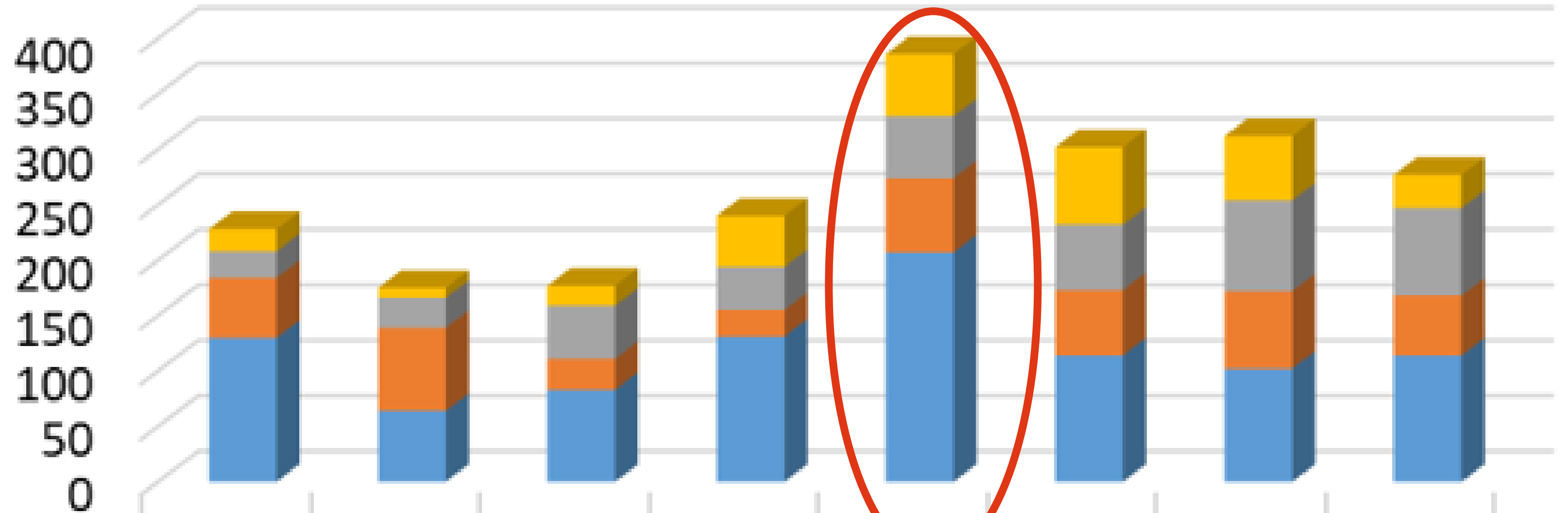
Styringsdokumenter

- ▶ [rusmiddelpolitisk-handlingsplan-2020-2024-revidert-etter-vedtak.pdf](#)
[\(baerum.kommune.no\)](#)
- ▶ [Politiske tilleggspunkter.pdf](#)
- ▶ Ny behandlings- og forebyggingsreform ventet ila 2024

Kontekst for rusforebyggende arbeid

- ▶ Ruspolitisk utvikling; **fra straff til hjelp**
  - ▶ «**Trygg rusbruk**»; kunnskapsbasert informasjon - ta informerte valg
- ▶ Riksadvokatens rundskriv (09.04.21): **politiets rolle** i forebyggende arbeid er endret
- ▶ **Hvem gjør egentlig hva nå?** Tverrfaglig samarbeid
- ▶ Skole som forebyggende arena
  - ▶ LK20: rus del av det tverrfaglige temaet **livsmestring og folkehelse**

Anmeldelser 10-17 år. Gj.sted i Bærum kommune

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
■ 10-14 år - Jenter	20	9	18	46	56	70	58	30
■ 10-14 år - Gutter	24	27	48	39	56	59	82	79
■ 15-17 år - Jenter	54	75	28	24	67	59	70	54
■ 15-17 år - Gutter	130	64	83	131	207	114	102	114

Hva vet vi om unges rusbruk i Bærum?

Ungdataundersøkelsen (2022)
Kompetansesenteret rus (Korus)
Kvalitative beskrivelser
Statistikk fra politiet

Folkehelseundersøkelsen 2021

Trekk ved ungdoms rusbruk

Tre obs-punkter fra ungdataundersøkelsen 2022

- ▶ Økning i hyppighet inntak alkohol
- ▶ Økning i bruk av illegale rusmidler
- ▶ Kjønnforskjeller

- ▶ "Russetiden ritualiserer rusbruk"?

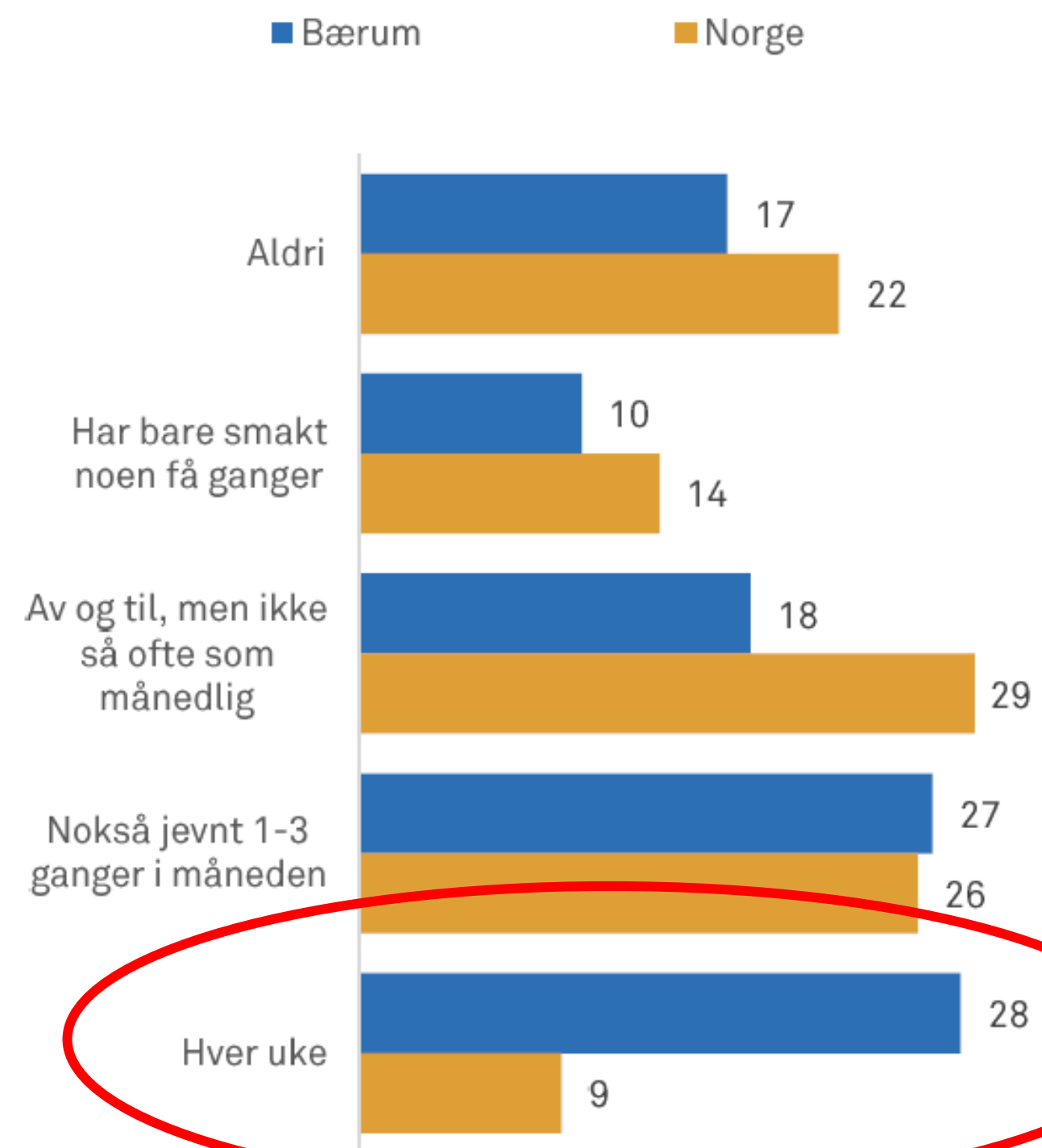
Ungdataundersøkelsen 2022

- ▶ Bærum ligger over landsgjennomsnittet i inntak av alkohol, cannabis og andre narkotiske stoffer
- ▶ 10. klasse: 32% oppgir å ha vært tydelig beruset, 7 % bruk hasj og 4 % andre narkotiske stoffer
- ▶ Ca. 23 % var 13-14 år da de smakte alkohol for første gang
- ▶ Dobling i prosentandelen av ungdom oppgir å ha brukt «andre narkotiske stoffer» siden 2019 (fra 6% til 13%) (VG2)
- ▶ Andelen ungdom i VGS som rapporterer å innta alkohol ukentlig er betydelig høyere enn landsgjennomsnittet (36 % mot 9 %)

Inntak av alkohol vgs

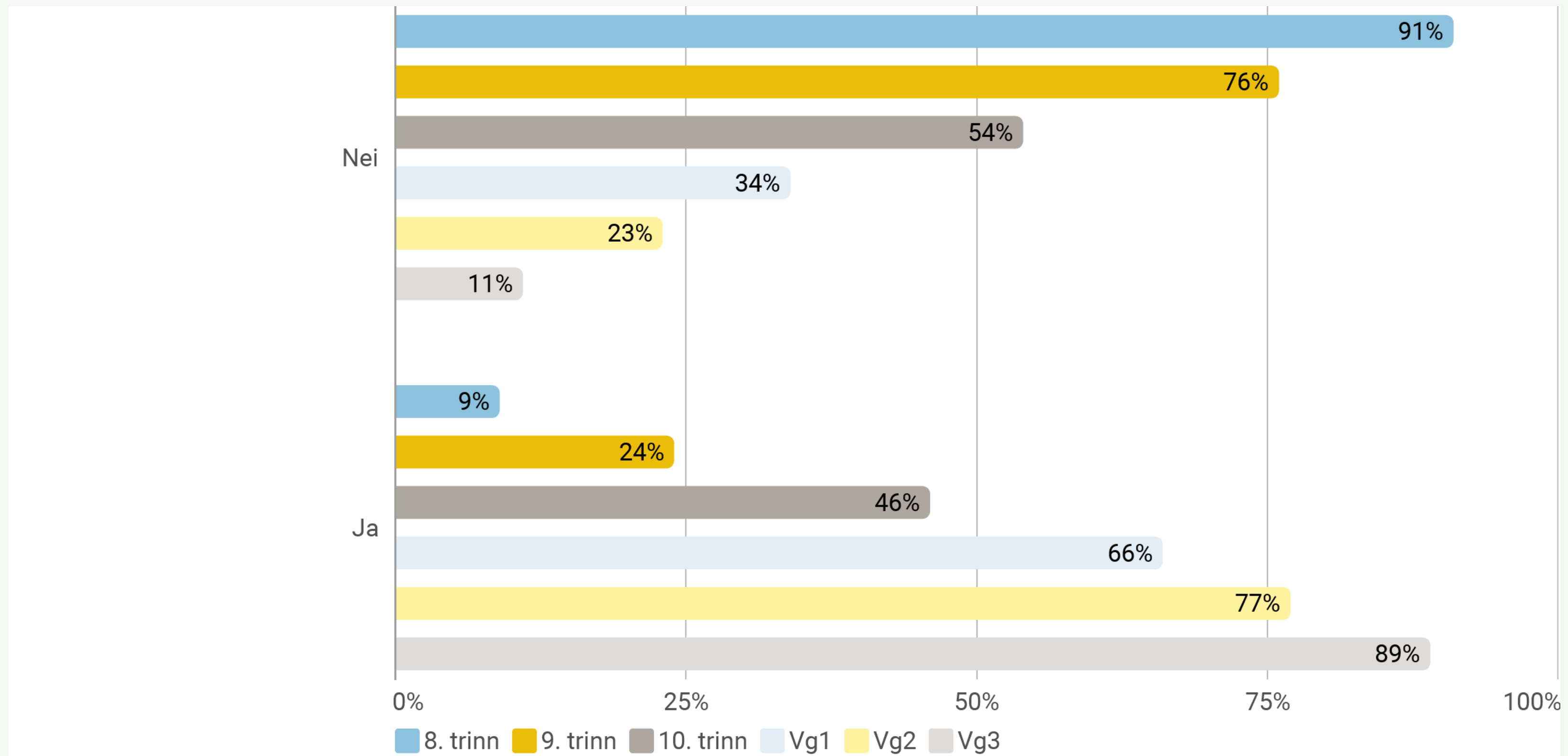
Hender det at du drikker noen form for alkohol? Prosent i Bærum kommune og nasjonalt

Alkoholbruk ungdomsskole og vgs

Antall svar 6980

Har du noen gang drukket en hel øl, cider, rusbrus, et glass med vin eller en liten drink med sprit?

Ungdoms rusbruk forts.

- ▶ De som oppgir å røyke mye cannabis, drikker også mye alkohol
- ▶ De som drikker mye alkohol bruker mest cannabis
- ▶ Det er stor sammenheng mellom omfattende bruk av cannabis og bruk av andre illegale rusmidler

- ▶ Derfor budskap i Utsett!: **Å forebygge bruk av alkohol – virker også forebyggende på bruk av cannabis og andre illegale rusmidler**

Rusmidler vi hører mest om

Alkohol

Cannabis

Kokain (i kombinasjon med alkohol)

Tabletter (valium, sobril, xanax/xanor)

MDMA

LSD/Sopp

Syntetiske rusmidler

Amfetamin/metamfetamin

GHB

Inhalerbare stoffer

Utvikling styrkegrad illegale rusmidler

- ▶ **Cannabis** - økt gjennomsnittlig styrkegrad THC i beslag
  - ▶ 2010: 7 %, 2023: 45%
  - ▶ Nye produkter og bruksmetoder
- ▶ **Kokain** – økt gjennomsnittlig styrkegrad i beslag
  - ▶ 2015: 35%, 2023: 87%

Eksposering og tilgjengelighet

- ▶ **Sosiale medier**, film, serier, musikk
- ▶ Wickr, Snapchat, Instagram, Telegram
- ▶ **Salg/kjøp via sosiale medier;**
chattegrupper, salgskontoer og
pakketilbud på illegale rusmidler

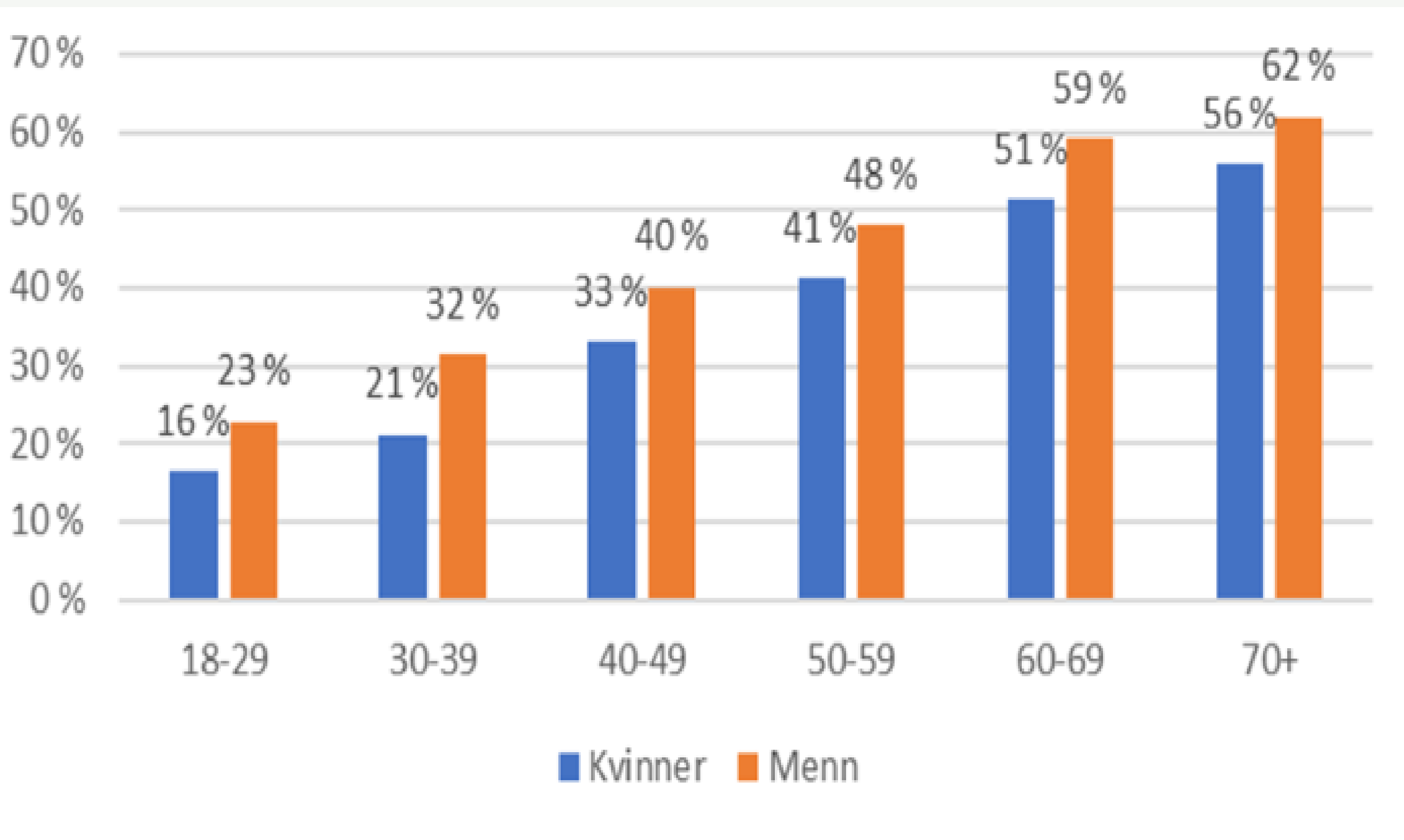
Hvorfor ruser ungdom (og voksne) seg?

- ▶ Nysgjerrighet
- ▶ Løsrivelse
- ▶ Økt selvtillit
- ▶ Nyttelse og eufori
- ▶ Tilhørighet
- ▶ Følelsesregulering
- ▶ Smertelindring

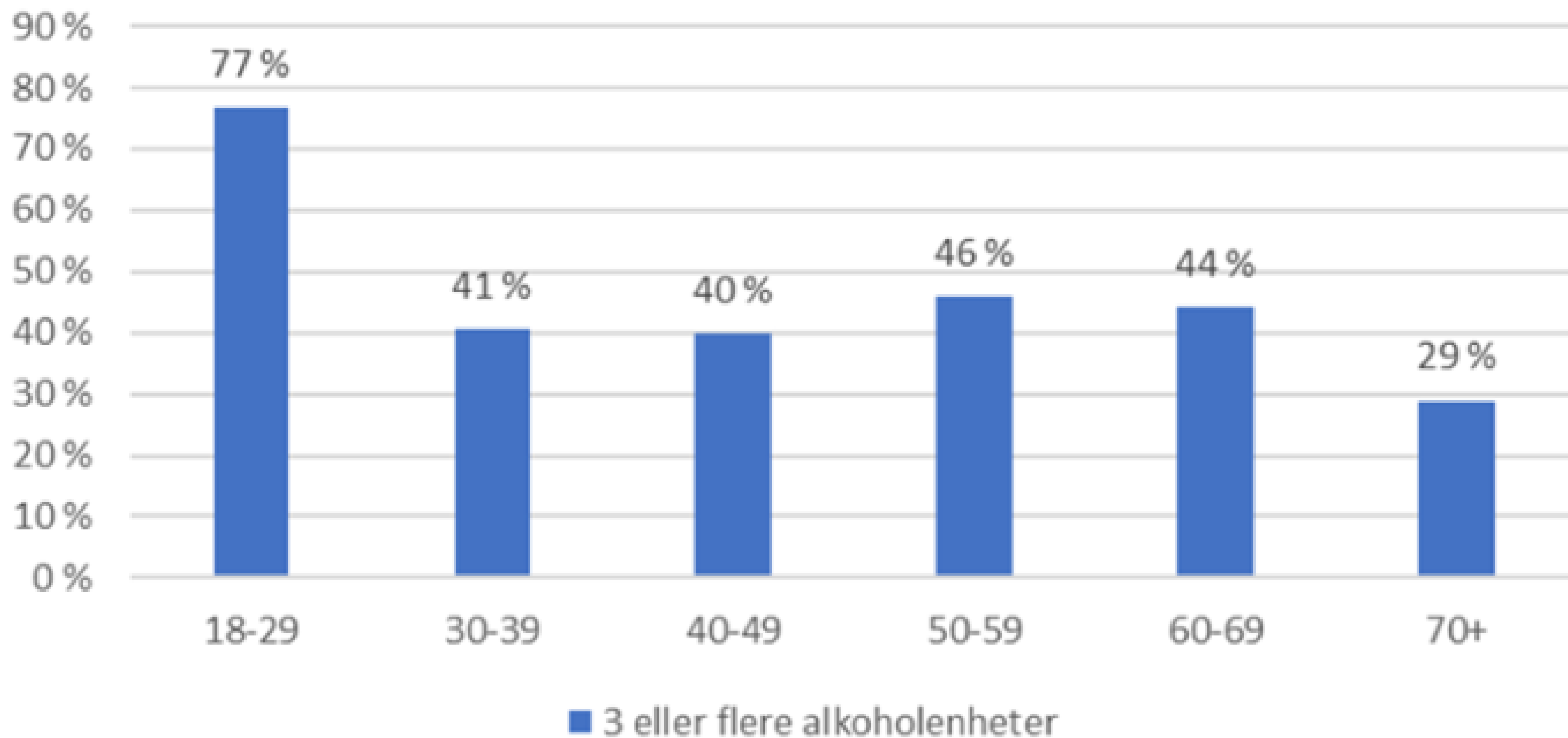
Hva med den voksne befolkningens rusbruk i Bærum?

- ▶ Andel som drikker alkohol 2 ganger i uken eller oftere er høyere i Bærum (42%) enn Viken (28%)
- ▶ Bærum ligger høyest av alle kommunene i Viken
- ▶ Det er flere i Bærum (20%) som har et episodisk høyt alkoholforbruk månedlig enn i Viken (16%)
  - ▶ Menn scorer høyere, mens kvinner scorer lavere enn Viken

Andel i Bærum som drikker alkohol 2-3 ganger i uken eller mer, kjønn og alder. Kilde: Folkehelseundersøkelsen i Viken, 2021.

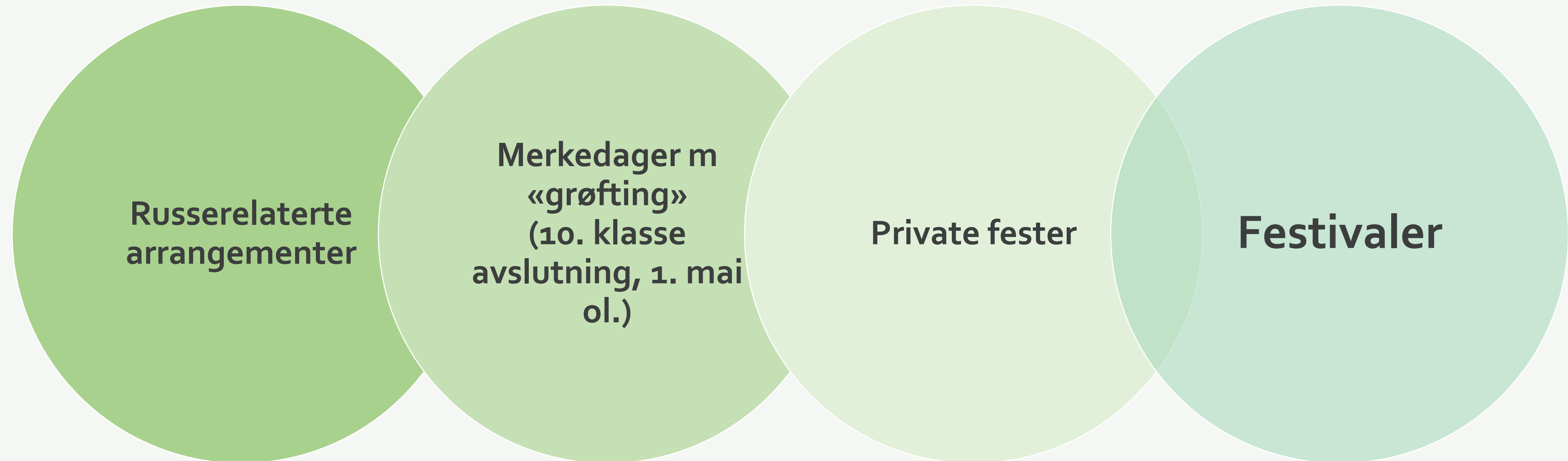

Andel i Bærum som svarer at de drikker mer enn 3 alkoholenheter på en typisk dag de drikker alkohol, alder og kjønn samlet. Kilde: Folkehelseundersøkelsen i Viken, 2021.

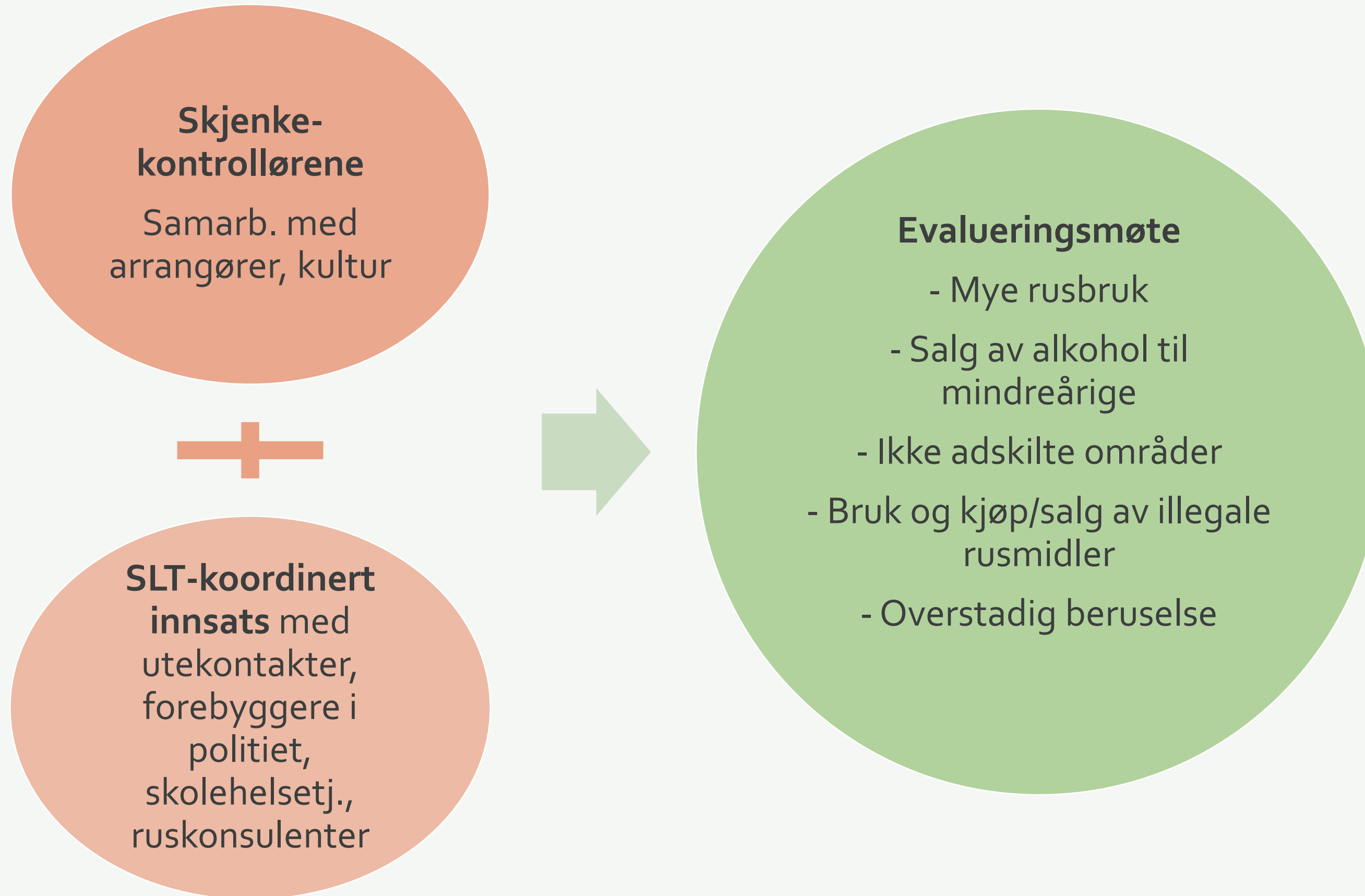
Ungdomsarrangementer

Ungdomsarrangementer som involverer rus

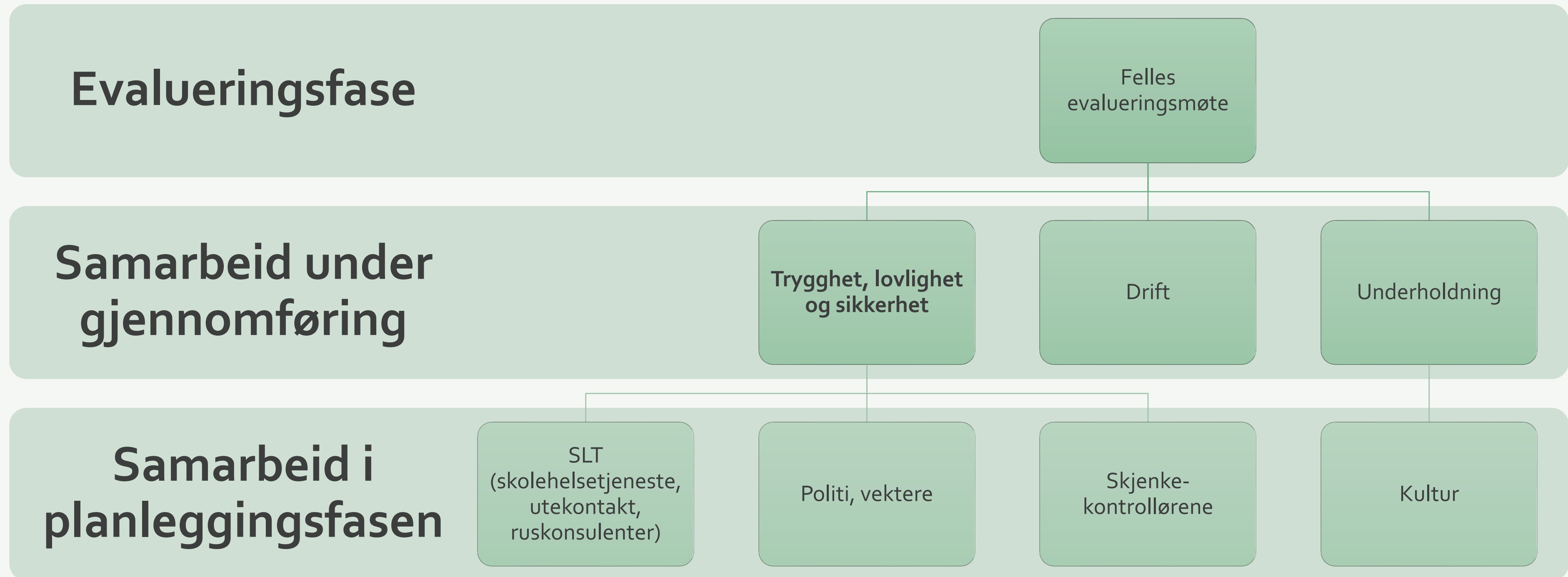

«Kadetten» i 2022

Vi har lært

Avsluttende budskap

- ▶ Rusforebygging er et samarbeidsprosjekt - bli med på utviklingsarbeidet – vi trenger alle krefter 😊
- ▶ Vær tydelig med *hva* dere kan bidra inn med og hvordan andre kan hjelpe dere (forebyggingstrekanten)
- ▶ **Samarbeid med SLT-koordinator i kommunen 😊**

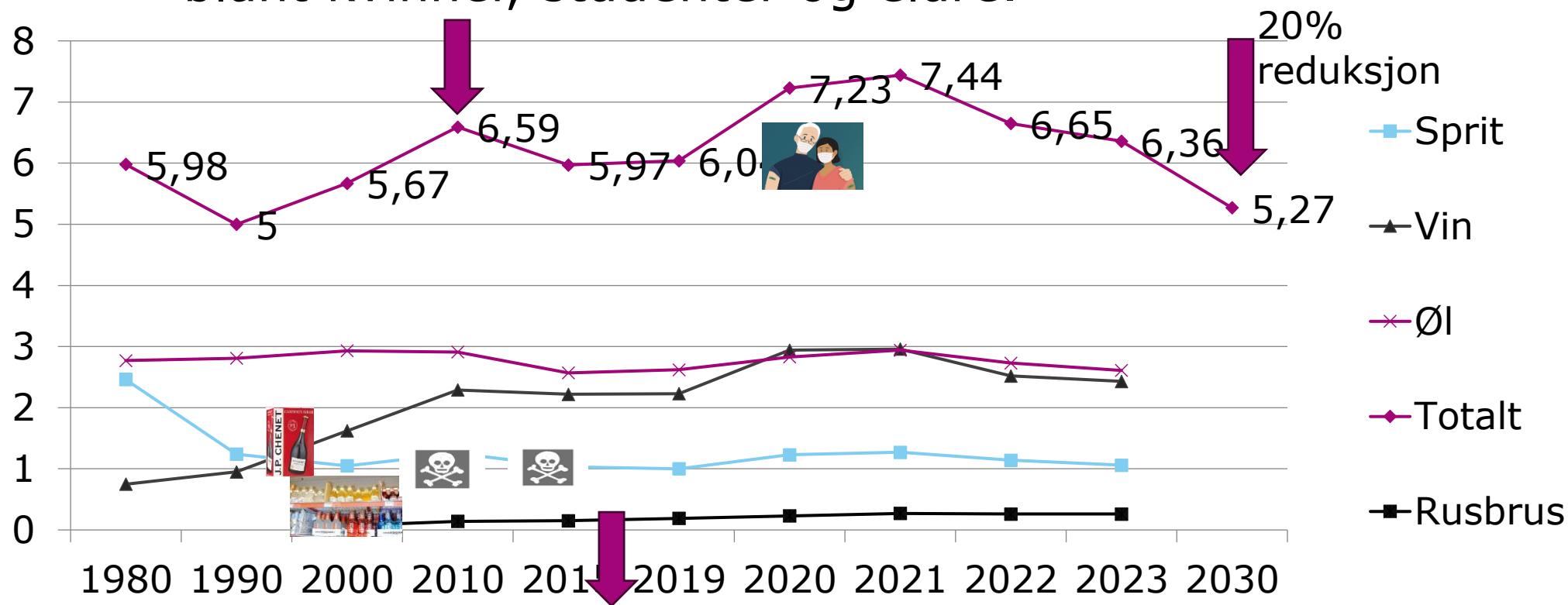

Utfordringsbildet nå og framover

Alkohol i Norge

- Liberal drikkekultur. Kraftig økning i alkoholforbruket fra 1995 til 2010, spesielt blant kvinner, studenter og eldre.

Nasjonalt alkoholstrategi

Illegale rusmidler

Aldersgrenser

Den solidariske ruspolitikken i møte med det liberale demokratiet

Nasjonal alkoholstrategi bygger på regjeringen Solberg sin beslutning i 2021.
Bekreftet av regjeringen Støre i 2023.

Forlenget til 2030 ved behandlingen av Folkehelsemeldingen

Norge har tilsluttet seg WHO sitt mål om 20% reduksjon i alkoholkonsum
innen 2030

*En reduksjon av
skadelig alkoholforbruk
i befolkningen bygger på
de to hovedpilarene
folkehelse og solidaritet.
Dette krever både
befolkningsstrategier
og høyrisikostrategier.*

Befolkningsstrategien

Universelle tiltak - redusere forbruket.

Forvaltning av alkoholloven, og et kunnskapsbasert og systematisk langsiktig folkehelsearbeid.

Kommunene skal tilbys kunnskap og verktøy, blant annet gjennom Folkehelseprofilene, Ungdata og de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål – KORUS.

Høyrisikostrategier

Personer eller grupper med høy risiko eller sårbarhet. Forebyggende tiltak, hjelp eller behandling.

Tidlig innsats

- i helse- og omsorgstjenesten mot skadelig bruk,
- for utsatte barn og familier
- fra frivillige organisasjoner, selvhjelpsgrupper og bruker- og pårørendeorganisasjoner.

1. videreføre hovedlinjene i alkoholpolitikken

2. understøtte alkoholforebygging i kommunene
3. forsterke tidlig innsats mot skadelig alkoholbruk
4. fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter
5. styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol
6. prioritere forskning på sykdomsutvikling og skader knyttet til alkohol

Bevillingssystemet

Vinmonopolordningen

Reklameforbudet

Alkoholavgiftene

Aldersgrensene

1. videreføre hovedlinjene i alkoholpolitikken
- 2. understøtte alkoholforebygging i kommunene**
3. forsterke tidlig innsats mot skadelig alkoholbruk
4. fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter
5. styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol
6. prioritere forskning på sykdomsutvikling og skader knyttet til alkohol

Støtte kommunene
Legge til rette for systematisk og kunnskapsbasert tilnærming til lokal alkoholforebygging.

Støtte opp lokale samarbeidsstrukturer innen rus- og kriminalitetsforebygging. (SLT og politiråd)

Vi venter en forebyggings- og behandlingsreform

1. videreføre hovedlinjene i alkoholpolitikken
2. understøtte alkoholforebygging i kommunene
- 3. forsterke tidlig innsats mot skadelig alkoholbruk**
4. fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter
5. styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol
6. prioritere forskning på sykdomsutvikling og skader knyttet til alkohol

Legge til rette for tidlig innsats
Bidra til større åpenhet om skadelig alkoholbruk.

Utnytte mulighetene digitale plattformer gir

Videreføre støtten til kommunenes arbeid med å gi barn og unge riktig hjelp til riktig tid.

1. videreføre hovedlinjene i alkoholpolitikken
2. understøtte alkoholforebygging i kommunene
3. forsterke tidlig innsats mot skadelig alkoholbruk
- 4. fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter**
5. styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol
6. prioritere forskning på sykdomsutvikling og skader knyttet til alkohol

Fremme alkoholfrie arenaer og kunnskap om forebyggende strategier

Samarbeide med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter.

Alle skal oppleve trygge, gode idrettsarenaer.

Legge til rette for å ta alkoholfrie valg.

Øke aksepten for ikke å drikke.

Fange opp elever som har det vanskelig

Tilby et trygt og godt skolemiljø, som fremmer læring, trivsel og personlig vekst.

Rus som tema i folkehelse og livsmestring.
Elevene skal settes i stand til å gjøre gode valg

1. videreføre hovedlinjene i alkoholpolitikken
2. understøtte alkoholforebygging i kommunene
3. forsterke tidlig innsats mot skadelig alkoholbruk
4. fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter

5. styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol

6. prioritere forskning på sykdomsutvikling og skader knyttet til alkohol

Styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol

Sikre tilgang til oppdatert og kvalitetssikret informasjon, tilpasset mottakergruppene.

Økt kunnskap om skader, sykdomsrisiko og tredjepartsskader.

Utrede spørsmålet om en generell veileder om alkoholbruk, og krav til advarselsmerking på og innholdsmerking av alkoholvarer.

Vektlegger fagområdet rus- og avhengighet i hele utdanningsløpet.

1. videreføre hovedlinjene i alkoholpolitikken
2. understøtte alkoholforebygging i kommunene
3. forsterke tidlig innsats mot skadelig alkoholbruk
4. fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter
5. styrke kunnskapen og kompetansen om alkohol
- 6. prioritere forskning på sykdomsutvikling og skader knyttet til alkohol**

Prioritere forskning på koblingen mellom alkoholforbruk og sykdomsutvikling og skader.

Prioritere arbeidet med å utvikle bedre oversikt over grensehandelen.

Opprettholde en aktiv deltakelse i det internasjonale samarbeidet.

Folkehelseinstituttet vil foreta en kvalitativ evaluering av strategien, med en midtveisevaluering i 2023.

☐ Det solidariske prinsipp

VS

det liberale demokratiet

Det solidariske
prinsippet

Felleskap og
samarbeid

støtte og ta vare på

Vi tar en for laget!

Liberal

Overbærende, tolerant,
frisinnnet eller fordomsfri

Fjerne restriksjoner,
inngrep og reguleringer

Er solidaritet alltid riktig?

(innta den andres perspektiv / å ta hensyn til for å bygge/støtte)

Alkoholrelaterte skader rammer ofte 3. part – barn, familie, kolleger. Har det betydning

Kan solidaritet ramme / tjene oss som solidariske individer?

Hva er individets gode intensjon ..

Hvis alle er rasjonelle og definerer hva som er rasjonelt likt, men hva om det ikke er slik?

Kan den frihet det liberale lover fungere som tvang for andre?

Er den frihet som kreves basert på egoisme samfunnsbyggende?

Skal narsissisten ha «ubegrenset» spillerom

En trend i de alkoholpolitiske planene

Stadig færre kommuner lager rusmiddelpolitiske handlingsplaner

Stadig flere kommuner begrenser planarbeidet til å vedta retningslinjer

Stadig flere kommuner benytter maksimale åpningstider

Stadig flere arenaer åpnes for skjenking av alkohol

Flere kommuner viser til alkohollovens formålsparagraf og stadfester nasjonale mål, men har ingen begrunnelser for de valg som gjøres, som er relatert til lov og mål.

Begrunnelser for mer liberale retningslinjer

«Vi vil være en ja kommune»

«Lett å få lett å miste»

- Prikkelingsystemet gjør det ikke lett å miste

Næringspolitiske hensyn

- Det er ikke uten videre riktig at et nytt skjenkested øker den totale næringens positive bidrag.

«Jeg tror at de positive virkningene oppveier de negative»

«Det er en lovlig vare, og voksne mennesker vet best selv ....»

13 milliarder
i sykefravær og
reduert
produktivitet

77 milliarder
i tapt helse og
livskvalitet

4 milliarder
til ressursbruk i
andre sektorer

7 milliarder
til kostnader i
helse- og
omsorgstjenesten

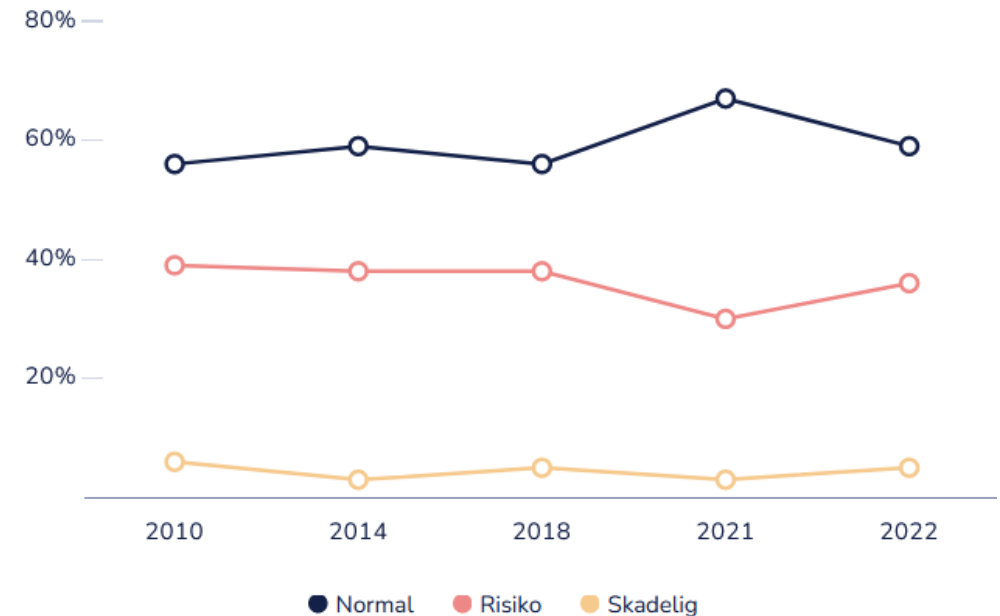

SHOT 2022

Andelen studenter som har en alkoholbruk som kan regnes som normal ut ifra terskelverdien fra AUDIT er omtrent lik tidligere undersøkelser.

Omtrent like mange studenter har risikofylt/skadelig alkoholbruk som før pandemien.

41%

Eksempelet Sandnes

Frisører, hudpleiesalonger, klesbutikker og lignende kan søke om å skjenke øl, vin og brennevin.

- Det åpnes opp for å drive pøbber i bydelene.
- Ved enkeltstående anledninger skal det bli lov å skjenke brennevin, i tillegg til vin og øl som i dag.
- Under kulturarrangementer blir det lov å ta vinglasset med inn i salen.
- Uteservering skal fortsatt være lov til klokka 01.30, nattklubber kan skjenke fra klokka 20.00.
- Større idrettsanlegg kan gis skjenkebevilling, forutsatt at skjenkingen kan foregå i egne områder.

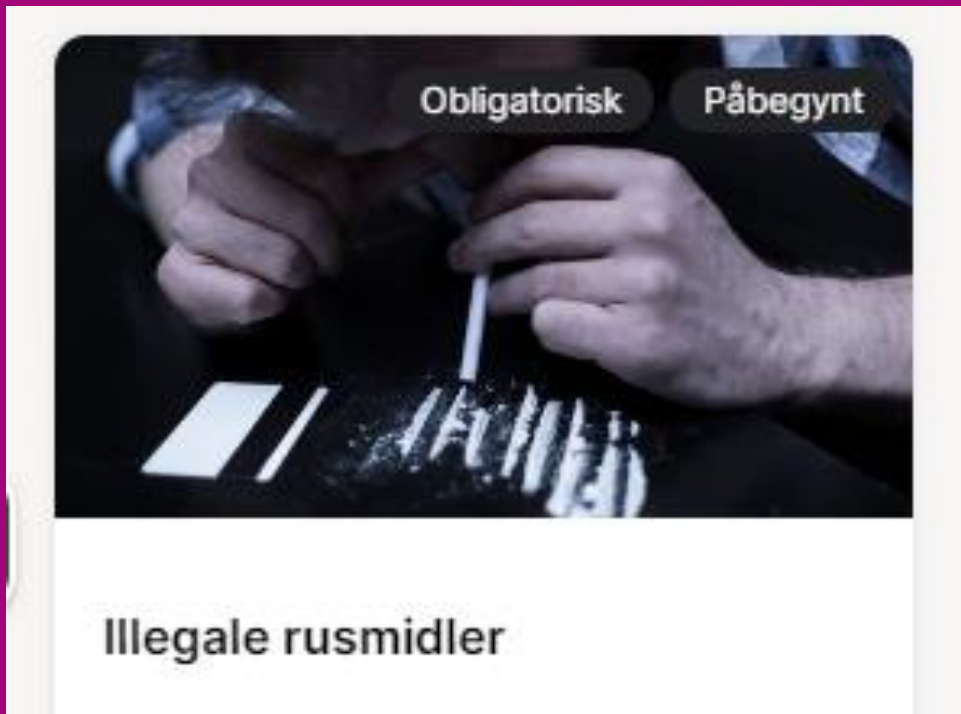
En utvidelse – og hva så?

Alminnelig skjenkebevilling kan gis til:

- Serveringssteder, handelskonsepter og personlig tjenesteyting slik som frisører, hudpleie, tattoosalong med flere. Videre kan det gis alminnelig skjenkebevilling til detaljhandel rettet mot et voksent publikum og hvor barn og unge ikke er en del av målgruppen. Som eksempelvis brudesalonger, klesbutikker, bokhandlere med egnede konsept og lignende. Slik skjenkebevilling kan gis for alkoholholdig drikke gruppe 1, 2 og 3.

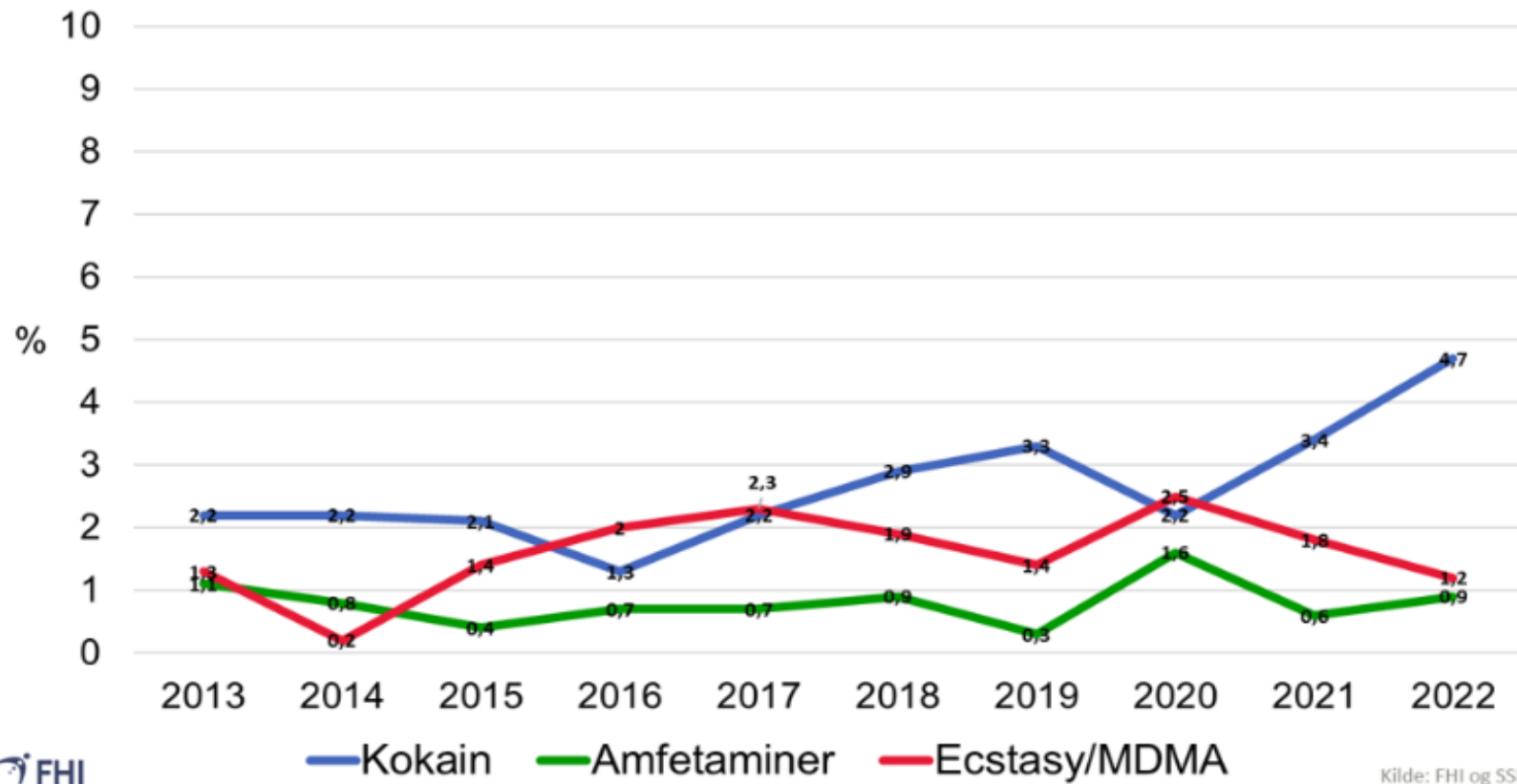
Illegale rusmidler

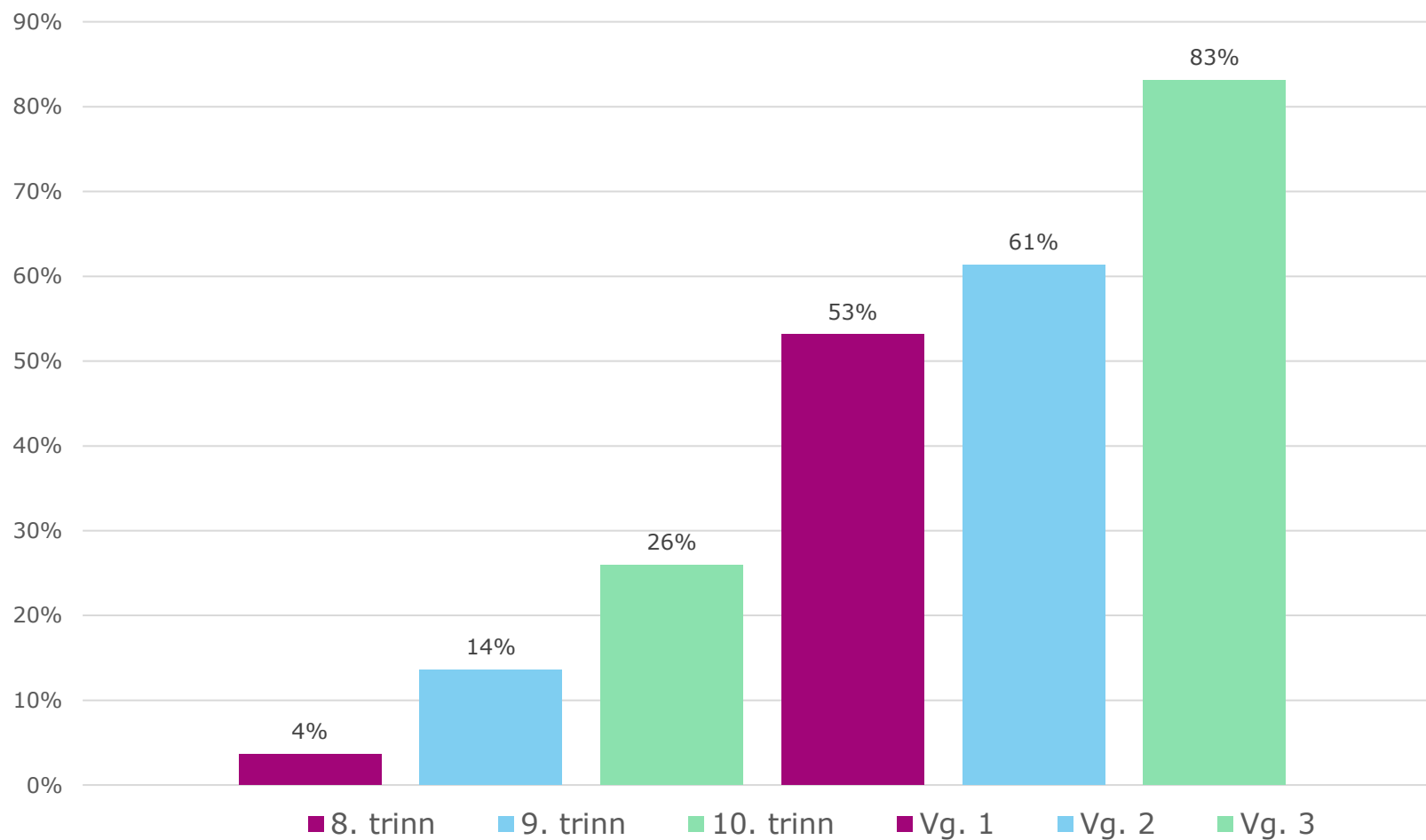
Illegale rusmidler i utelivet

**Bruk av sentralstimulerende stoffer siste 12 mnd.
blant 16-30 åringer, 2013-2022**

Figur 6: Andel i alderen 16-30 år som oppga å ha brukt kokain, amfetaminer eller ecstasy/MDMA i løpet av siste 12 mnd. i perioden 2013-2022. Kilde: FHI og SSB

Drukket så mye alkohol at du har kjent deg tydelig beruset siste 12 mnd.

Russebusser
og andre konseptruss

Inklusjon – eksklusjon –
vedvarende utenforskap

Ritualer knyttet til rus
alkohol, cannabis, kokain
og MDMA

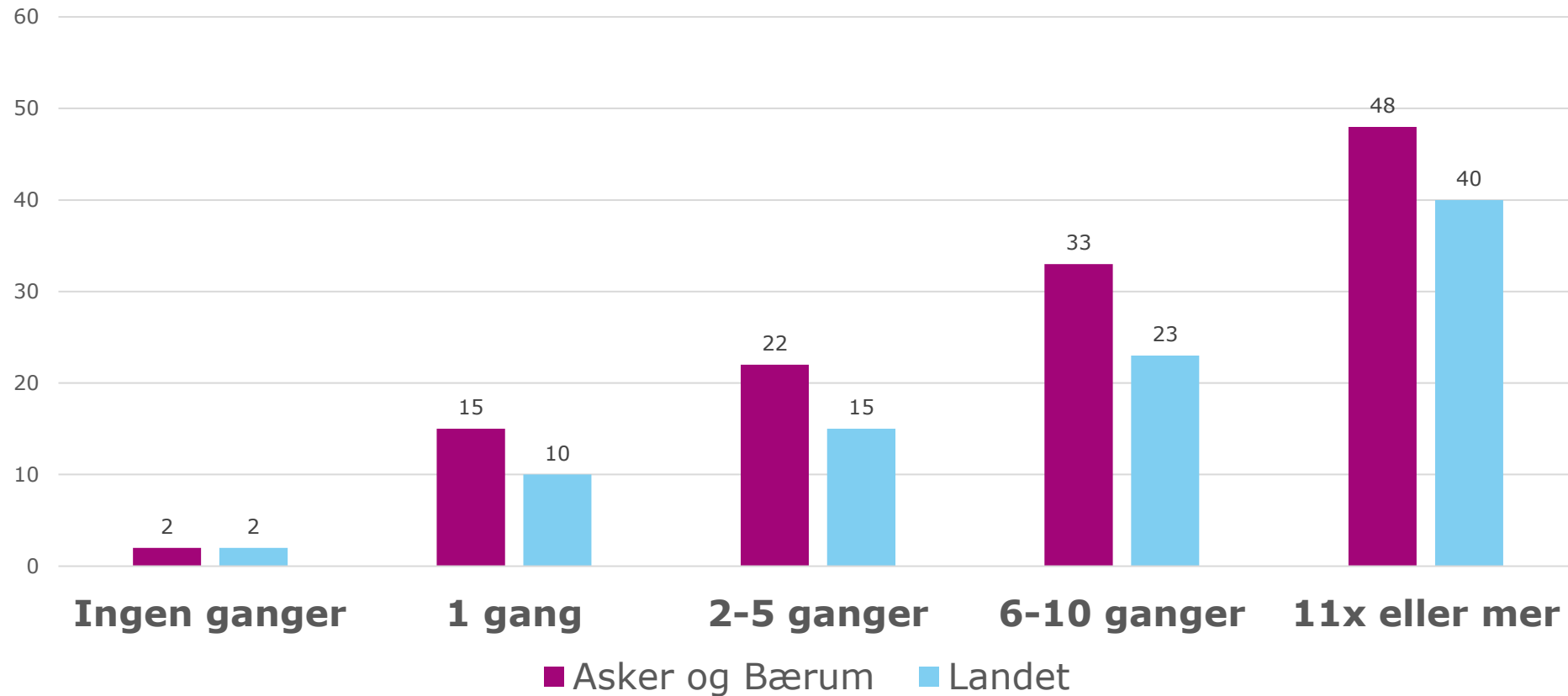
Alkohol og kokain,
en ny festkultur?

Sannsynlighet for å bruke cannabis relatert til alkoholbruk

Antall ganger ungdom har vært beruset på alkohol siste 12 mnd.
Prosentandelen av disse som har brukt cannabis

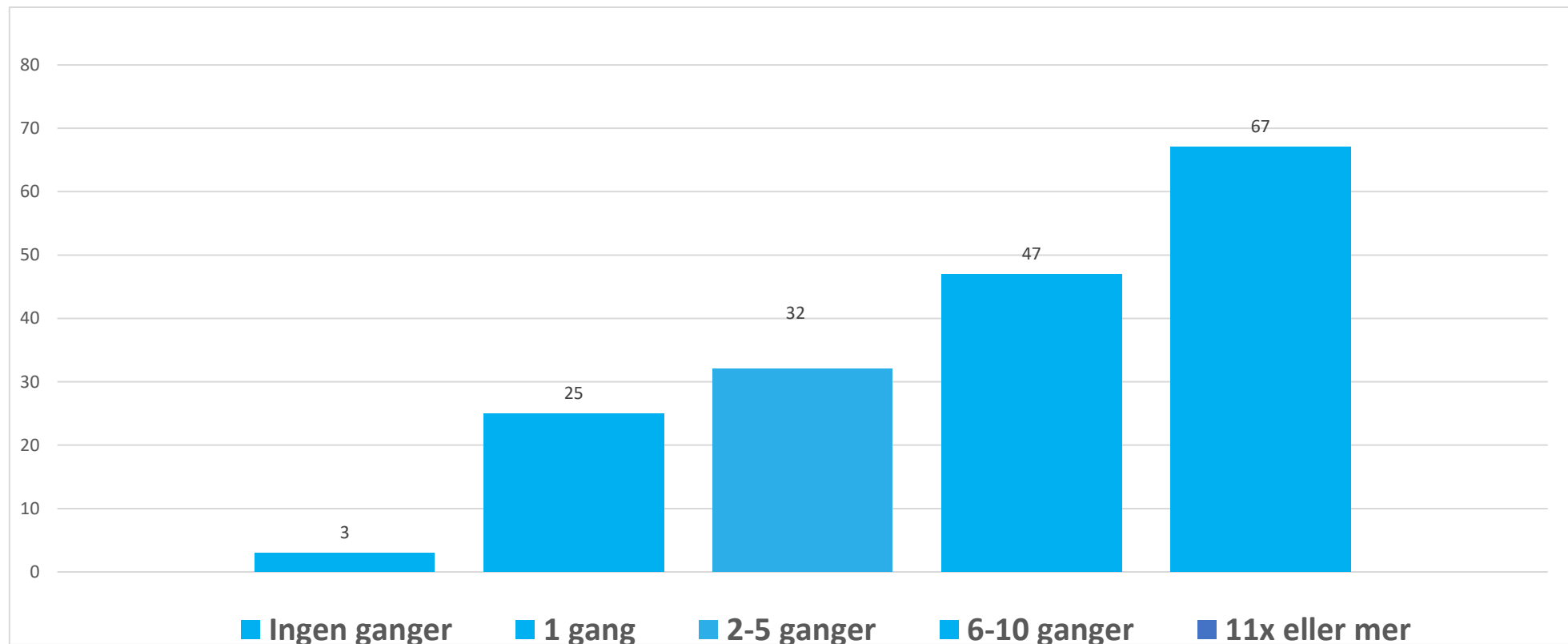

Sannsynlighet for å bruke andre illegale rusmidler relatert til alkoholbruk

Sannsynlighet for å bruke andre illegale rusmidler relatert til bruk av cannabis

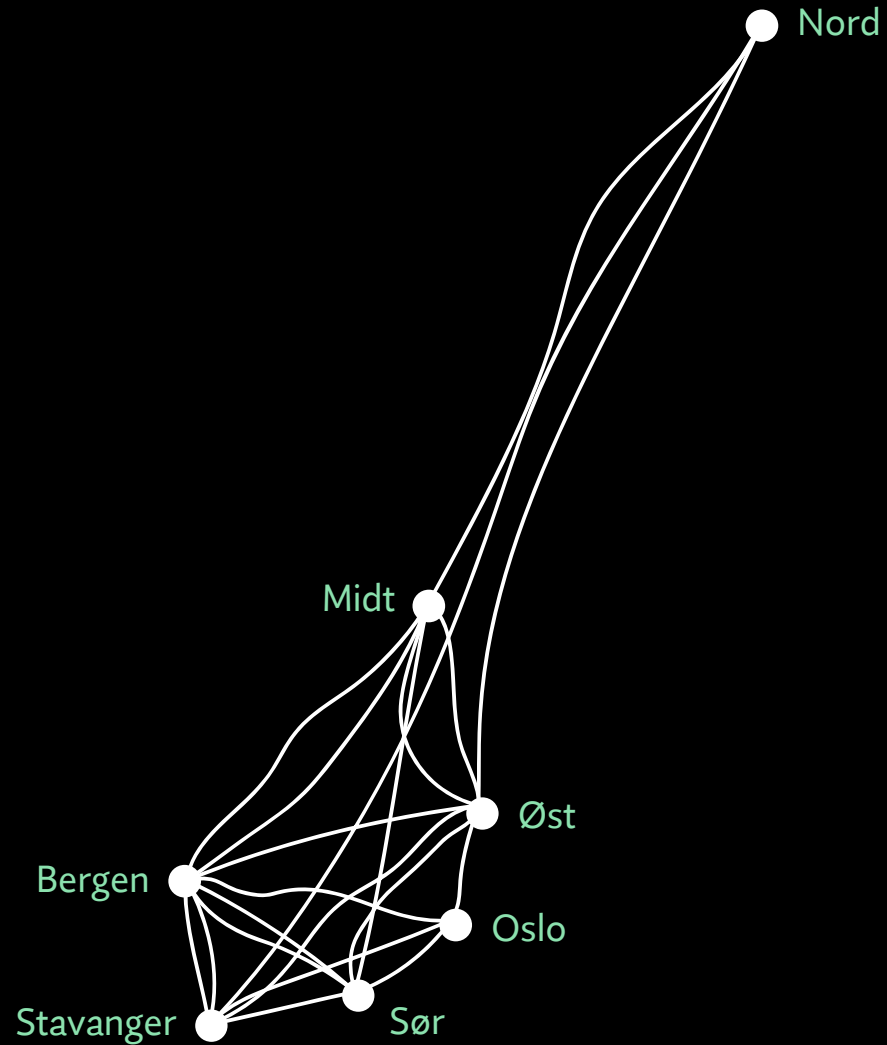
Antall ganger ungdom har vært beruset på alkohol siste 12 mnd.
Prosentandelen av disse som har brukt andre illegale rusmidler(AB)

Aldersgrense

KORUS

Øst

Et nettverk av
kompetansesentre

Prikktildelingsystemet

- hvilket handlingsrom har kommunene?

Solveig Haukenes Aase, seniorrådgiver

Prikktildelingssystemet i et bittelite nøtteskall

- Overtredelser *skal* møtes med prikktildeing
- Normaltilfeller skal medføre 1, 2, 4 eller 8 prikker – ut fra en forhåndsvurdert alvorlighetsgrad
- 12 prikker i løpet av to år = én ukes inndragning
- Skjønnsadgang ved «*helt spesielle og svært formildende omstendigheter*» eller «*svært skjerpende omstendigheter*», jf. forskriften § 10-4

Normaltilfellene

- Normalområdet til hver overtredelse er vidt definert - alvorlighetsgraden er vurdert ut fra hva som må regnes som en relativt vanlig situasjon
  - Falsk legitimasjon
  - Kraftig påvirket

Utenom normaltillfellene – sjekklister

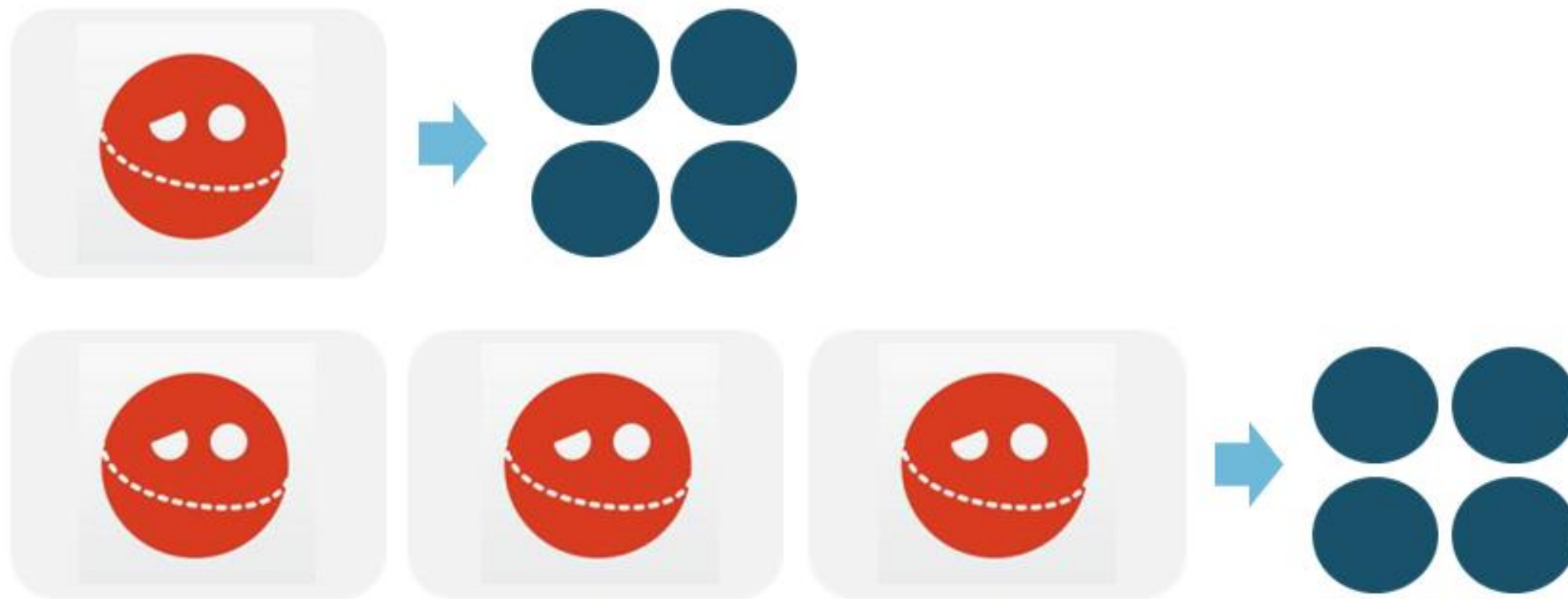
- Foreligger det «*helt spesielle og svært formildende omstendigheter*»?
  - *kan* vektlegges ved prikktildeling
- Foreligger det «*svært skjerpene omstendigheter*»?
  - *kan* vektlegges ved prikktildeling
- Er bruddet et resultat av mangler ved internkontrollsystemet, jf. loven § 1-9, forskriften kap 8 og *Guide til god internkontroll*?
  - mangler *skal* medføre prikker
- Utøves bevillingen på en «forsvarlig måte», jf. loven § 3-9 og § 4-7
  - mangler *skal* medføre prikker

— Overskjenking - caser

- Et typisk normaltillfelle: Observasjon av skjenking til åpenbart/kraftig påvirket person – 4 prikker
- Spesielle omstendigheter?
  1. Kontrolløren observerer flere tilsvarende overskjenkinger
  2. Gjesten klarer nesten ikke å stå oppreist
  3. Den ansatte er ikke kjent med forbudet mot skjenking til åpenbart påvirket eller hva det innebærer
  4. Det er kun én ansatt på jobb og lokalet er smekkefullt av gjester, beruselsesnivået er generelt høyt

Likeartede tilfeller

Skjenking til mindreårige - caser

- Et typisk normalt tilfelle: Observasjon av skjenking til en gjest med legitimasjon, etterfølgende ID-kontroll viser at gjesten er 16 år og har lånt, falsk eller ikke gyldig (eks. digitalt førerkort) legitimasjon – 8 prikker
- Spesielle omstendigheter?
  1. Gjesten er 14 år
  2. Den ansatte forteller at de ikke har noen rutiner for alderskontroll og i interkontrollsystemet står det kun «alderskontroll».
  3. Det er ingen alderskontroll i døren, mange mindreårige i lokalet og ingen som følger med på om gjestene deler ut eller kjøper alkohol til mindreårige.

Øl salg i butikk - caser

- Et typisk normalt tilfelle: Observasjon av salg til en åpenbart påvirket kunde – 4 prikker
- Spesielle omstendigheter?
  1. Kunden har en svært truende atferd
  2. Den ansatte forteller at de ikke har fått opplæring i hvordan de skal vurdere om en kunde er åpenbart påvirket
  3. Butikken har en selvbetjent-løsning og det er ingen ansatte fysisk tilstede som kan vurdere om kunden er åpenbart påvirket

Alkoholreklame - caser

- Et typisk normaltillfelle: Et skjenkested har lagt ut et innlegg med bilde og omtale av et alkoholholdig produkt – 1 prikk
- Spesielle omstendigheter?
  1. En rekke tilfeller av produktbilder og –omtale på skjenkestedets SOME-profiler
  2. I tillegg: Ingen rutinebeskrivelse for å forebygge brudd på reklameforbudet i sosiale medier
  3. Gjentakende brudd på reklameforbudet i sosiale medier, tross prikktildelinger og veiledning fra kommunen

Husk også

- Hvis utøvelsen i sin helhet og over tid ikke er forsvarlig, for eksempel ved alvorlige mangler ved internkontrollsystemet og gjentatte tilfeller av uforsvarlig drift eller alvorlige brudd på regelverket:
  - «svært skjerpene omstendighet", jf. § 10-4 som kan medføre inndragning av bevillingen ut perioden.
- Likebehandling
- I merknadene finner du en mer presis og detaljert forklaring!

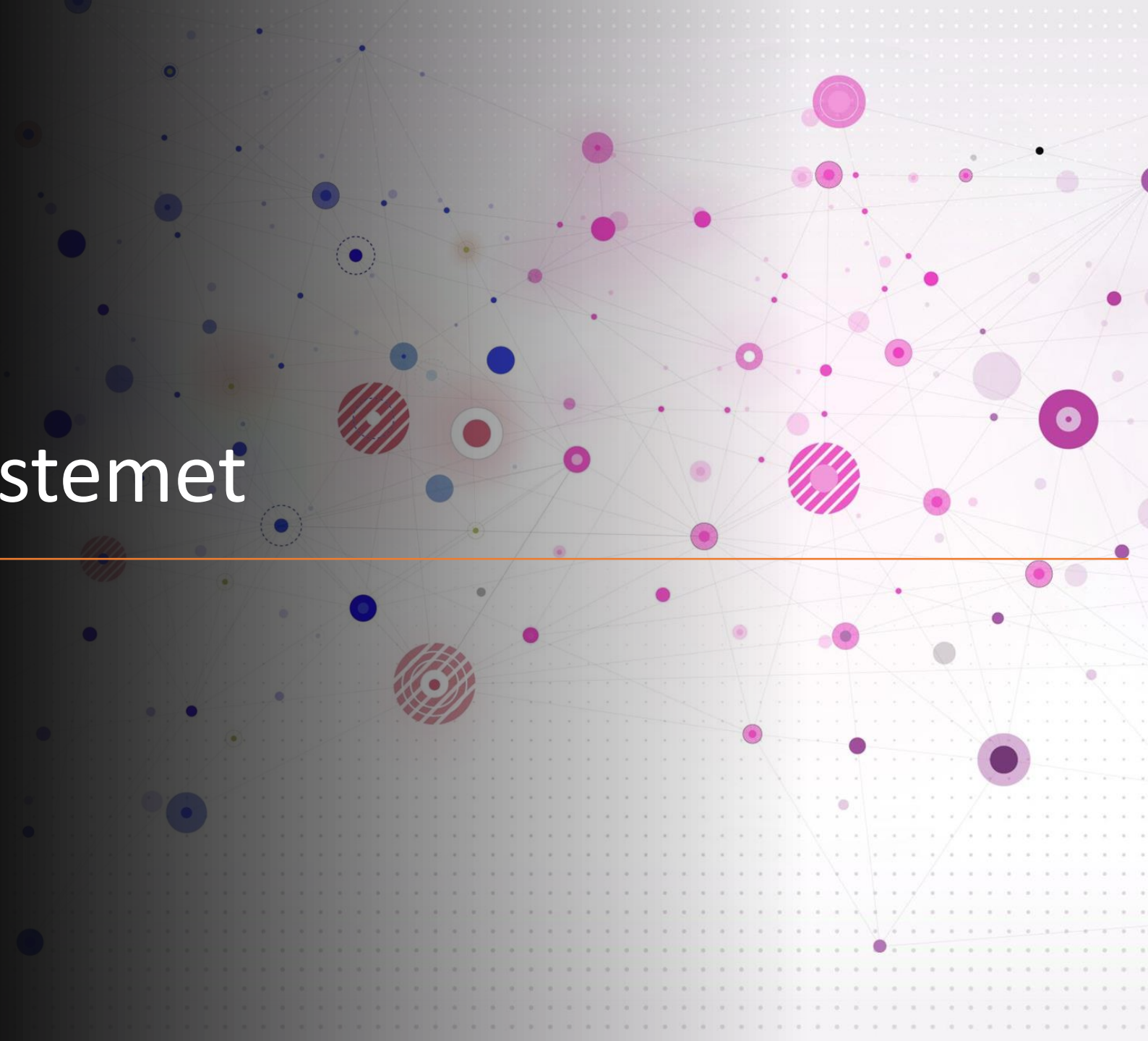

Takk for meg!

Skråblikk på prikktildelingssystemet

Skule Wigenstad

Hvem er jeg?

- Masteroppgave om bartendere
- Saksbehandler i Næringsetaten
- Forsket på uteliv/alkoholloven på SIRUS/FHI
- Jobbet blant annet med uteliv hos Kompetansesenter Rus Oslo

Hva vet vi egentlig om prikkssystemet?

- Folkehelseinstituttet (FHI) fikk i oppdrag fra HOD å evaluere prikktildelingsystemet
- Dette ble gjort med tall fra kommunes forvaltning av alkoholloven og intervjuer og mer informasjon fra 11 utvalgte kommuner
- Avgrenset til tidsrommet 2013-2019

Nordkapp kommune må svare på spørsmål om skjenkebevillingene i kommunen. (Illustrasjonsfoto)

Kartlegger de kommunale salgs – og skjenkebevillingene

Folkehelseinstituttet samler inn opplysninger om alkoholpolitikken.

LOKAL Raymond Elde Publisert : 25.05.2021 01:24

På oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet samler Folkehelseinstituttet inn opplysninger fra kommunene om kommunale salgs - og skjenkebevillinger for alkohol.

Nordkapp kommune har blitt bedt om å svare på et spørreskjema.

Undersøkelsen har som formål å kartlegge de kommunale salgs – og skjenkebevillingene, avdekkede overtredelser av

Hvordan var utviklingen?

Tabell 1. Antall avdekkede brudd på alkoholloven (overtredelser) på steder med skjenkebevillinger i årene 2013 til 2019

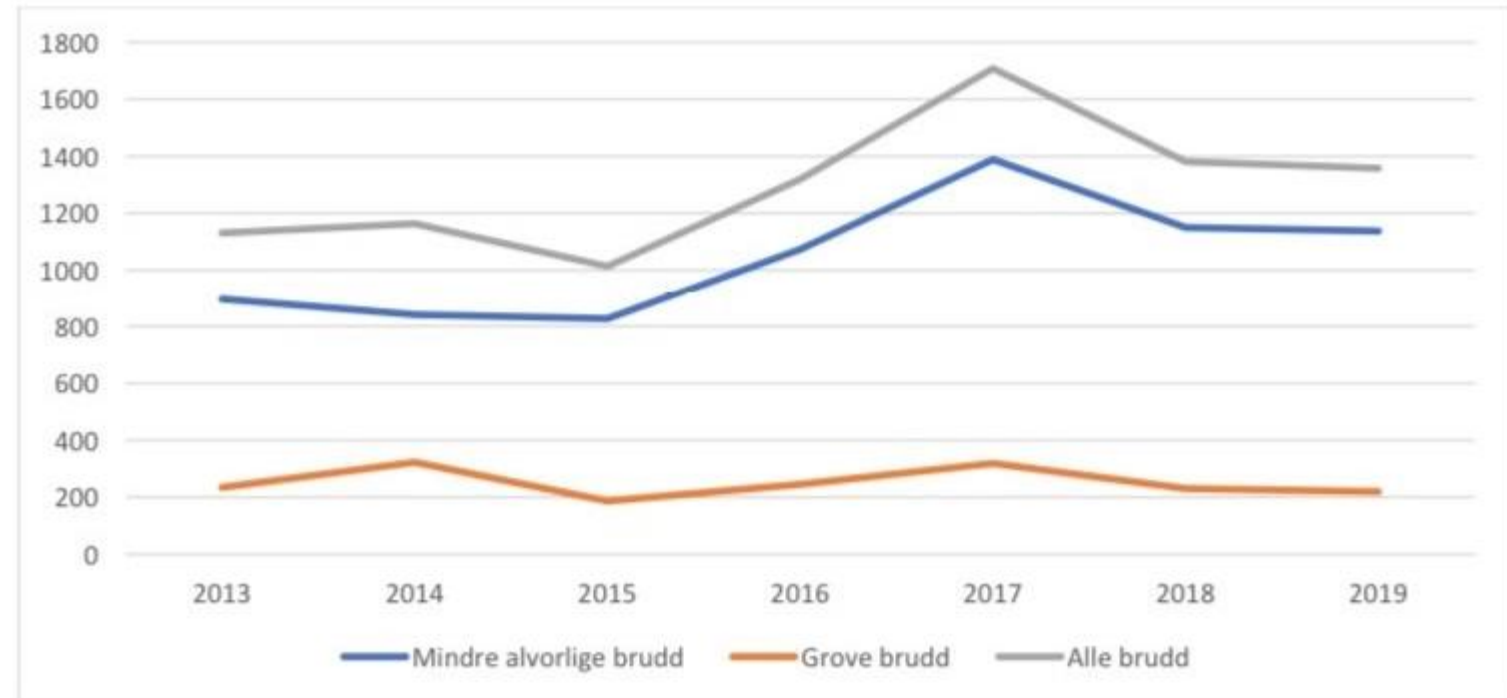
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall overtredelser	1131	1164	1014	1320	1708	1381	1358
Antall kommuner med overtredelser	161	169	161	183	175	166	165
Antall skjenkesteder	7 399	7 482	7 589	7 630	7 798	7 967	8 046
N*	391	395	408	392	393	406	410

*Antall kommuner som besvarte dette spørsmålet

Antall avdekte
brudd 2013-2019

Figur 1. Totalt antall avdekkede brudd på alkoholoven (overtredelser), grove brudd og mindre alvorlige brudd ved steder med skjenkebevillinger i årene 2013 til 2019⁶

Midlertidige inndragninger 2013-2019

Midlertidig inndragning av skjenkebevillinger i årene 2013 til 2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
2020	0						
2021	0						
2022	0						
Antall kommuner med inndragninger		9	4	7		22	17
N*	396	398	405				

*Antall kommuner som besvarte dette spørsmålet

** To av kommunene som oppgir inndragning, oppgir ikke antall inndragninger

Prikksystemets påvirkning på avdekte brudd

Mindre alvorlige brudd (Under 4 prikker)

- Flere kommuner benyttet dialog for å få skjenkestedene til å rette opp mindre alvorlige brudd.
- Flere hadde «opprydningssaksjoner» etter det begynte å slå ned på alkoholreklame, men flere kommuner sa de ikke har kapasitet til å følge det opp.

Grove brudd

- Noen hadde strengere praksis tidligere; for eksempel inndragning ved skjenking til mindreårige.
- Vurderingene og saksbehandlingen var likt som tidligere, men reaksjonsnivået var i flere kommuner liberalisert da det var en strengere praksis tidligere.
- Lite som tyder på at det nasjonale prikksystemet har hatt noen særlig betydning for *antallet* grove brudd på alkoholloven.

Avdekking av brudd

- Kontrollsekskapene har mye å si
- Store variasjoner i kvaliteten på rapporter
- Mange av de grove bruddene fra politirapporter

Dialog med bransjen

- Ikke inntrykk at prikkssystemet hadde gjort dialog dårligere. Lettere å kommunisere tydelige konsekvenser.
- Noen informanter opplevde at bransjen var irritert over prikker for «bagateller» som tidligere hadde vært løst ved dialog og veiledning (for eksempel alkoholreklame).
- Samarbeidsprosjekter som tidligere hadde dialog fremfor sanksjoner er endret eller avviklet.

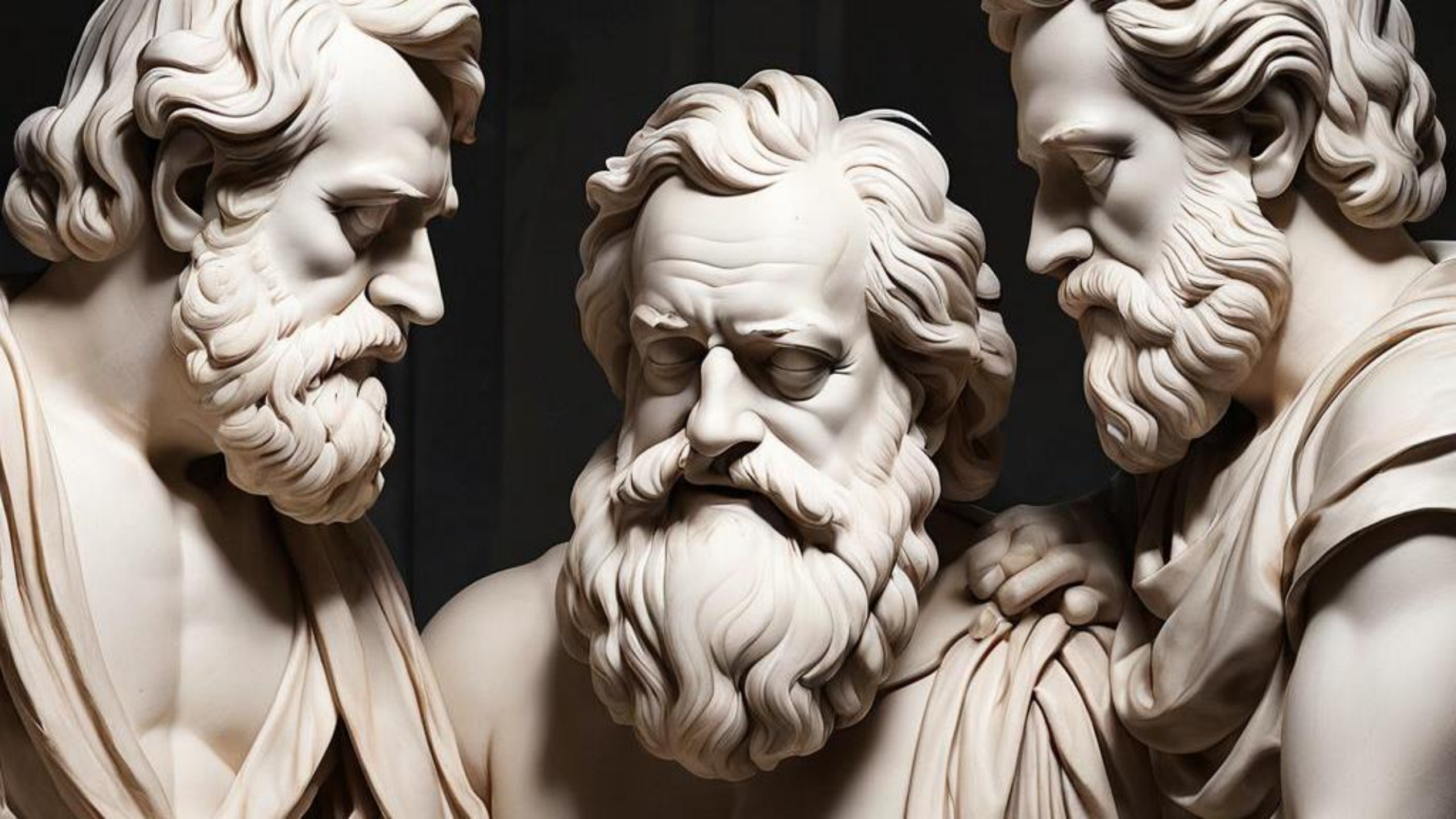
Fordeler og ulemper med prikkssystemet

Fordeler:

- Økt forutsigbarhet da det er standardiserte reaksjoner.
- Enklere å kommunisere til bransjen – ikke lokale variasjoner.
- Mulig å klage på avdekte brudd – bedre tilsvarsrett.

Ulemper:

- Likeartede brudd kan bli gi uheldige utslag. (Verre med en skjenking til, og en åpenbart påvirket i lokalet enn tre åpenbart påvirket som drikker alkohol).
- Brudd på vilkår kan være alvorlig, men gir 1 prikk.
- Noen mente systemet ikke var strengt nok. For eksempel skjenking til mindreårige, uansvarlig drift og hindring av kontroll.

Virker straff?

- Er vi sikre på at sanksjoner/prikker/straff er den beste måten å hindre brudd på alkoholloven?
- Det har nylig vært en rusdebatt som har avkreftet av straff er en effektiv måte til å skape endring
- Hvis vi er usikre; hvem har da bevisbyrden på om det virker?

Får fravær av
straff ned fyll
og vold?

Case: SALUTT (sammen lager vi utelivet tryggere)

- Hovedmålet med SALUTT-prosjektet var å redusere og forebygge overskjenking, skjenking til mindreårige, vold og ordensforstyrrelser, samt å gi en økt trygghetsfølelse på byen til Oslos befolkning.
- Dialog og veiledning fremfor sanksjoner
- Også mer fokus på samarbeid med politi og bransjen

Får fravær av
straff ned fyll
og vold?

Kriminaliteten på utesteder går ned

I deler av Oslo har politiet og kommunen slått hardt ned på overskjenking. Det har ført til at voldskriminaliteten har gått ned med hele 70 prosent. Prosjektet er så vellykket at det nå skal utvides til nye deler av byen.

UTELIV I OSLO: Mer synling politi i gatene er en del av Salutt-prosjektet. Her er operativ uteleder, politiførstebetjent Gunnar Sanne, fotografert i Rosenkrantzgate i Oslo sentrum.

FOTO: EEG, JON / SCANPIX

✉ Anette Holth Hansen
Journalist

✉ Lise Merete Olaussen
Journalist

Publisert 26. jan. 2016 kl. 09:19

Artikkelen er flere år gammel.

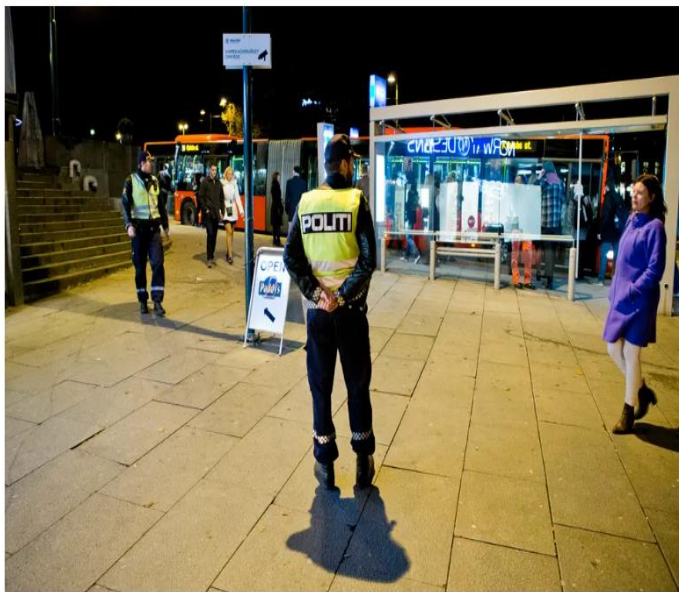
Får fravær av
straff ned fyll
og vold?

Får fravær av straff ned fyll og vold?

Forskere: Har ikke lykket med å redusere utelivsvold i Oslo sentrum

Prestisjeprosjektet Salutt har ikke ført til nedgang i utelivsvold i Oslo, hevder forskere i ny rapport. Politisjef Tore Soldal mener derimot at nedgangen har vært ekstrem.

Debett | Oslo

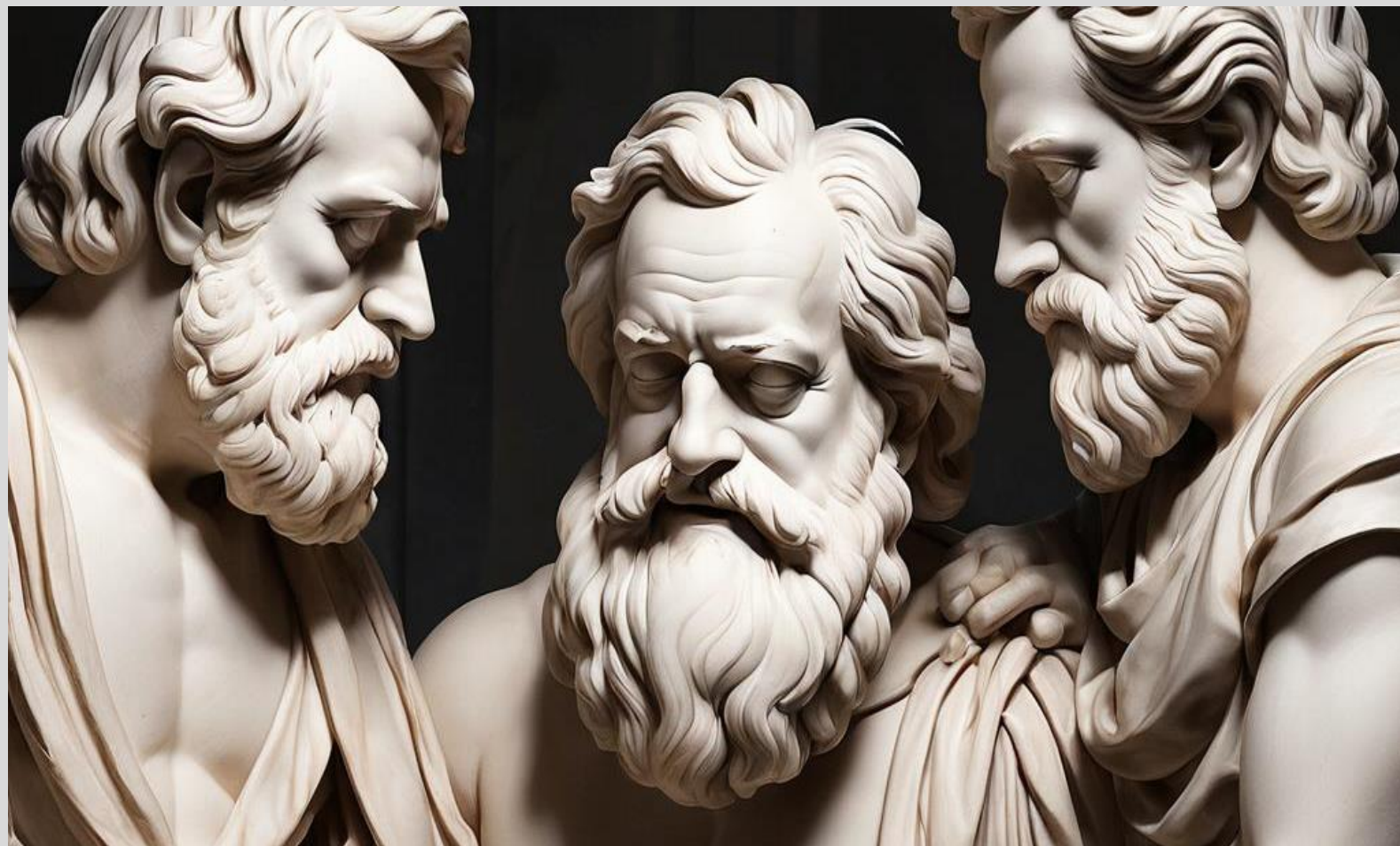
Utelivsvolden og overskjenkingen i Oslo bare fortsetter | Willy Pedersen, Torbjørn Skardhamar og Silje Bringsrud Fekjær

Willy Pedersen, professor, Universitetet i Oslo
Torbjørn Skardhamar, professor, Universitetet i Oslo
Silje Bringsrud Fekjær, professor, Høgskolen i Oslo og Akershus

Får fravær av
straff ned fyll
og vold?

Konklusjon:

Får fravær av
straff ned fyll
og vold?

Hvis man har erstattet straff med dialog og skjenkingen/ vold ikke endrer seg fra resten av byen..

Viser det at straff virker?

Burde det ikke blitt MER
overskjenking og vold i SALUTT-
området hvis frykten for straff er
grunnen til at utestedene følger
loven?

Hvorfor brytes
alkoholoven?

- Økonomisk gevinst?
- Manglende kunnskap?
- Menneskelig svikt?

...er prikker løsningen?

Min hot-take

- Det bør være reaksjoner dersom alkoholloven brytes grovt eller gjentagende
- Fravær av reaksjoner vil være konkurransevridende og skape en negativ spiral
- Terskelen for inndragning bør være høy – slik som den er i dag
- Men dette betyr ikke at prikkssystemet er perfekt
- Når under halvparten av kommunene avdekker noen brudd på alkoholloven, er det kanskje ikke reaksjonen som det er største problemet..

Alkoholreklame

Overtredelse	Antall overtredelser i alt
Skjenking til mindreårige	5
Brudd på bistandsplikten	3
Brudd på kravet om forsvarlig drift	14
Hindring av kontroll	2
Skjenking til åpenbart påvirket person	111
Brudd på tidsbestemmelsene	27
Brudd på reklamebestemmelsene	268
Skjenking av sprit til person mellom 18 og 20 år	6
Brudd på alderskrav til den som skjenker alkohol	6
Åpenbart påvirket person i lokalet	112
Mangler ved internkontrollsystemet	302

Alkoholreklame

LES OGSÅ

**Grand inviterte til 17. mai-frokost
- ett ord i invitasjonen gjør at de
nå kan få prikk**

Alkoholreklame

Alkoholreklame

Full vin-razzia i Oslo: - Verste sort

Næringssetaten med kampanje mot hovedstadens vinbarer. Det ble ikke pent.

IKKE LOV: Vin kan ikke brukes i markedsføringsøyemed. Men hvor går grensa? Næringsmiddelsetaten har hatt razzia mot vinbarer i hovedstaden. Illustrasjonsfoto: Shutterstock / NTB Scanpix

Hvem skal gi oss kunnskap fremover?

Sterke
meninger, lite
kunnskap?

